

Politische
Ökonomie -

- Band 2. - Kapitel X - S. 294-318

Der Monopolkapitalismus.
Die allgemeine Krise
des Kapitalismus -

Dietz Verlag Berlin 1977

E K O N O M İ

P O L İ T İ K

C İ L T 2

TEKELCİ KAPİTALİZM - KAPİTALİZMİN GENEL BUNALIMI

D E V L E T L E B Ü T Ü N L E Ş E N T E K E L C İ
K A P İ T A L İ Z M

TÜRKÇESİ :

OGUZ ÖZÜGÜL

DIETZ VERLAG BERLİN 1977

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM

Emperyalizm, 20. Yüzyıl başlarındaki gelişmesine oranla bir takım yeni özellikler göstermektedir.

SBKP 24. ve 25. Kongreleri, çağdaş kapitalizmin çözümülenmesine büyük önem vermiştir. L.I.Brejnev'in 24. Kongrede vurguladığı gibi, çağdaş kapitalizmin özellikleri, "kendisini dünyadaki yeni duruma uydurmasıyla, önemli ölçüde açıklanabilmektedir". 1969 Moskova komünist ve işçi partileri uluslararası konferansında bu özelliğe önemle işaret edilmiştir : "İki sistem arasındaki savaşın koşullarına ve bilimsel-teknik devrimin gereklerine uymak için çaba harcayan çağdaş emperyalizm, bir takım yeni özellikler göstermektedir. Devletle bütünleşen tekelcilik niteliği artmaktadır."

Tekelci sermaye, toplumsal yaşamın tüm alanlarına, ekonomiye, politikaya ve ideolojiye, burnunu sokmak için, politik ve ekonomik iktidarın olağanüstü önemli bir aygıtı olarak bugünkü burjuva devletinden sonuna kadar yararlanma gayreti içindedir.

Dünyanın çehresini değiştiren, kapitalizm üzerinde çok büyük etkiler bırakan ve hâlâ da etkileyen temel olgu, Büyük Sosyalist Oktobr devrimidir. Oktobr devrimi, yeni, sosyalist ekonomi sisteminin varlığı ve gelişmesi için gereken temeli atmış ve emperyalizme son derece güç bir görev yüklemiştir : Sosyalizmle yarışırken "hayatta kalmak".

Kapitalizmde bugün meydana gelen olayları etkileyen ikinci önemli olgu ise, 20. Yüzyılın ortalarından bu yana yaygınlaşan bilimsel-teknik devrimdir.

Bilimsel-teknik devrimin gerekleri, en büyük özel tekelin dahi araç ve olanaklarını aşmıştır. Köklü bilimsel araştırmaları gerçekleştirmek ve bilimin çağdaş bulgularını ve de mühendislik teknik bilgilerini teknolojik yönden uygulayabilmek için, araç ve çabaların ulusal, hatta

bazı durumlarda uluslararası çapta birleşmesi zorunlu olmaktadır. Burjuva devleti aktif olarak işe el atmasaydı, yeniden üretim sürecinin bütününe katılmasaydı bu sorunlar çözülemezdi.

Kapitalist üretimdeki toplumsal niteliğin daha da gelişmesi, kapitalizmin temel çelişkisinin, yani üretimin toplumsal karakteriyle özel kapitalist mülkiyet biçimi arasındaki çelişkinin belirgin bir şekilde artmasına, kapitalizmdeki tüm ekonomik ve sosyal iç çelişkilerin artmasına neden olmuştur. Kapitalist dünya ekonomisinin bunalımları, özellikle sömürge sisteminin çökmesine ve emperyalist güçler arasındaki çelişkilerin artmasına bağlı olarak derinleşmiştir.

Bu koşullar altında tekелci sermaye, kendi iç ve dış çelişkilerini çözmek ve kapitalist düzeni kurtarmak için, hem tek tek devletlerin iktidarından hem de bir dizi emperyalist devletin birleşmiş iktidarından azami bir şekilde yararlanma yoluna gitmektedir. Tüm bunlar, çağdaş emperyalizmin devletle bütünleşen tekелcilik niteliğinde bir artışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Lenin'in daha ilk dünya savaşı sırasında belirttiği gibi, "dev kapitalist tekeller çağı, tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşme çağı, 'Devlet aygıtında' alışılâgelmişin dışında bir güçlenmeyi de beraberinde getirmektedir..."

Bugün artık, karmaşık devlet-tekелci önlemler sistemine başvurmadan, ülkenin ekonomik yaşamına burjuva devletinin yaygın ve sürekli olarak karışmasını sağlamadan, tekелci kapitalizm iktidarını koruyamamaktadır.

Günümüz kapitalist dünyasında geçen tüm olayların derin bilimsel bir çözümlenmesi sonucunda, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin tanımı, SBKP Programında şöyle yapılmıştır : "Devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, tekellerin iktidarıyla devletin iktidarını, tekellerin zenginleş-

mesine ön ayak olacak, işçi hareketlerini ve ulusal kurtuluş savaşlarını baskı altında tutmayı sağlayacak, kapitalist düzeni kurtaracak ve saldırgan savaşlar çıkaracak olan tek bir aygıtta birleştirir." Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin niteliği, 1960 ve 1969 Moskova komünist ve işçi partileri konferanslarının belgelerinde de benzer şekilde tanımlanmıştır.

Tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşme eğilimi, ilk kez Lenin tarafından ortaya çıkarılmıştır. Lenin bu olgunun adını koymuş, özelliklerini açıklamış ve kapitalist ekonomiye dayalı toplum düzeninin gelişmesi içindeki tarihsel konumunu tanımlamıştır.

V.İ.LENİN VE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM

Engels sermayenin merkezileşme ve yoğunlaşma sürecini incelerken, bu sürecin, er ya da geç burjuva devletinin ekonomik alandaki rolünün artmasına yol açacağı sonucuna varmıştı. Engels üretimin, kapitalist toplumun resmi temsilcisi olan devlet tarafından yönetilmesinin zorunlu olduğunu, "üretim ve ulaşım araçları, anonim şirketler aracılığıyla gerçekten yönetilemeyecek hale geldiğinde, eğer devletleştirme ekonomik yönden kaçınılmaz olursa", devletin bu işi ele alacağını yazıyordu. Engels aynı zamanda, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin bir bölümünün burjuva devletinin eline geçmesiyle, kapitalist üretim ilişkilerinin niteliğinde hiç bir değişiklik olmayacağını da belirtiyordu.

Marx "Kapital'de, burjuva toplumunun iç yapısını çözümlüyordu. Daha "Ekonomi Politığın Eleştirisine Giriş" adlı yapıtında, kapitalizmin incelenmesine ilişkin tasarımları ana hatlarıyla belirlemişti bile. Bu tasarıma uygun olarak, "burjuva toplumunun devlet biçiminde özetlenişi"ni incelemek de öngörülmüştü. Marx ayrıca, "uluslararası üretim ilişkisi"ni, "uluslararası iş bölümü"nü, "uluslararası değişim"i,

"ihracat ve ithalat"ı, "kambiyo sürüm değeri"ni ve son olarak da "dünya pazarı ve bunalımlar"ı incelemeyi tasarlıyordu. Ancak Marx'ın zamanında, kapitalist gerçeklik içinde bu süreçler henüz biçimlenme aşamasında bulunuyorlardı. Ekonomi tarihinde o günlerde, bu süreçlerin teorik yönden genelleştirilmesi için gerekli olan olgular henüz birikmemişti. Engels'in, "Kapital"ın üçüncü cildine ek olarak yazdığı "Borsa" adlı yapıtı, Marx'ın tasarımını gerçekleştirmede belirli bir deneme olarak yer tutar.

Kapitalizmin daha da gelişmesi, sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme sürecini o güne kadar görülmemiş bir ölçüde hızlandırdı, tekellerin ortaya çıkmasına ve sonra da egemenliğine neden oldu. Kapitalizm, tekelci kapitalizme dönüştü. Engels'in, kapitalist dünyanın gelecekteki çehresine ilişkin dahice bir varsayımdan öteye geçmeyen Borsa hakkındaki düşünceleri, Lenin'in "Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması" adlı yapıtında derin bilimsel araştırmalara ve genelleştirmelere konu olmuştur. Engels'in önceden gördüğü gibi, üretim araçları gerçekten de anonim şirketlerin boyunu aşmış, ve daha sonraları burjuva devleti, giderek daha da etkin bir şekilde ekonomik yaşama karışmak zorunda kalmıştır.

İlk dünya savaşı tüm bu süreçleri hızlandırmış, ve Lenin, tekelci kapitalizmden devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşüm sürecinin başladığına dikkati çekmiştir.

LENİN VE İLK DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM

Lenin "Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması" yapıtında, devletle bütünleşen tekelci kapitalizm sorununa çok yaklaşmıştır. Gerçi bu kavramı henüz kullanmamıştır, ama yeni bir olguyu görmüş ve üzerinde önemle durmuştur : Tekellerin egemenliği temeli üzerinde devlet tekellerinin ortaya çıkışı. Bunun yanında Lenin, özel tekellerin gelir-

lerinin artması ve güvencesi için bir araç olmaktan, iflasa yakın özel tekellere yardım için bir araç olmaktan öteye gitmeyen devlet tekellerini özel tekellerle mukayese etmiyordu. Lenin, "mali sermaye (finans kapital) döneminde, özel tekellerle devlet tekellerinin birbirleriyle çitştiği ve gerçekte biri gibi diğlerinin de, dünyanın paylaşılması amacıyla en büyük tekelciler arasındaki emperyalist savaş zincirinin halkalarından başka bir şey olmadığı"nı vurguluyordu.

Lenin 1916 da yazdığı makalelerinde ve konuşmalarında, devletin ekonomik yaşama giderek daha fazla karışması şeklindeki devlet-tekelci eğilimlerin arttığını kanıtlıyordu. Emperyalizmdeki çelişkilerin daha da artmasına bağlı olarak, tek tek ulusal emperyalistlerin varlıklarının tehlikeye düşmesiyle, tekelci üst tabaka burjuva devletin iktidarından, kendi kurtuluşları ve muazzam kârlar elde etmek için azami şekilde yararlanma yoluna gitmişlerdir. Buradan da, ekonomi politikasının yönetimini bir merkezde toplama çabaları ortaya çıkmıştır, yani ekonominin kapitalist yönden düzenlenmesini uygulama alanına sokmak. Lenin, bu sürecin sınıfsal özünü şöyle niteliyordu : "Almanya'da, tek bir yerden 66 Milyon insanın ekonomik yaşamını yönetecek, tek bir yerden 66 Milyon insanın ekonomi politikasını örgütleyecek, halkın ezici çoğunluğunun en büyük özveride bulunmasını zorla kabul ettirecek duruma gelinmiştir ve bundaki amaç da, 130 000 kişilik üst tabaka'nın milyarlar tutan savaş kârlarını cebine indirebilmesidir..."

Devlet düzenlemesinin ve devlet tekellerinin çoğalmasında Lenin, sosyalizme geçiş için gerekli olan koşulların doğrudan doğruya hazırlanışını görüyordu. "Dünya politikasında bir değişme" başlıklı makalesinde, "çağdaş toplumun sosyalizme geçiş için nasıl olgunlaştığını, halkın tüm güçlerinin seferber edilmesini gerektiren bu savaş göstermiştir ve elli milyondan fazla insanın toplam ekonomi po-

litikasının bir merkez aracılığıyla düzenlenmesine geçişi de zorunlu kılmıştır. Eğer bu, küçük bir küme finans eşrafının çıkarları için bir avuç toprak ağasının (Junker) ve soylunun yönetimi altında gerçekleşirse, açlık ve savaştan bitip tükenmiş halkın onda dokuzunun çıkarları için, sınıf bilincine varmış işçilerin yönetiminde kesinlikle daha da iyi bir şekilde gerçekleşecektir."

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm sorunu, Büyük Sosyalist Ekim Devriminin hazırlık döneminde tüm heybetiyle Lenin'in önüne dikilmiş ve Lenin de bu sorunu ayrıntılı bir şekilde kaleme almıştır. RSDİP Nisan Konferansı (1917), bu soruna büyük önem vermiştir. Lenin bu konferansta, sanayinin devletleştirilmesi sürecindeki hızlı tempo ile ve devletin burjuva toplumu ekonomik yaşamına karışmasında değişik biçimlerin gelişmesiyle, tekellilikten devlet tekelliliğine geçiş yolunun açıldığını saptamıştır.

Lenin, daha önceki ayrıntılı açıklamalarını bir yere kadar genelleştirmiş ve tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüştüğüne ilişkin savını daha olgun bir biçimde formüle etmiştir. Lenin, "sermayenin yoğunlaşması ve uluslararası hale gelmesi devasa boyutlara ulaştı" diyordu. "Tekelci kapitalizm, devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşmektedir, bir dizi ülke, koşulların baskısıyla üretim ve paylaşımın kamusal düzenlenmesine doğru yönelmektedir..."

Burada Lenin'in devletle bütünleşen tekelci kapitalizmden sözettiğini önemle belirtiriz. Ayrıca, devlet kapitalizminin, emperyalist ülkelerde tekellerin egemenliğine dayandığı gerçeği üzerinde de durmuştur.

LENİN'İN "YAKLAŞAN FELAKET VE BUNA KARŞI SAVAŞMA YOLLARI" ADLI YAPITINDA DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİ ÇÖZÜMLEYİŞİ

Eylül 1917 de, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi arifesin-

de, Lenin "Yaklaşan Felaket ve buna karşı savaşma yolları" adlı yapıtını yazmıştır. Burada, diğer önemli sorunlarla birlikte, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm sorununu da ele alıyordu.

Bu yapıtında, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm üzerine o güne kadar söylediklerinin, deyim yerindeyse tümünü özetliyordu. Bunun yanında, tekелcilikten devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşümü, hem üretimin giderek artan toplumsal karakterine hem de emperyalist ülkelerin değişen uluslararası konumuna bağlıyordu.

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin iki temel sorununu ele alıyordu : Sosyo-ekonomik özü ve tarihsel konumu.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin sosyo-ekonomik özünü incelerken, tekелci kapitalizmin daha da gelişmesiyle devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşeceğine ilişkin düşüncelerini yeniden belirtiyordu.

Bir yıl sonra, yani Büyük Sosyalist Ekim Devriminin utkusundan sonra, proletarya devrimi deneyimlerini ve proletarya diktatörlüğünü göz önünde bulundurarak bu savı, "'Sol' çocukluk ve küçük burjuvalık üzerine" başlıklı makalesinde tamamladı ve geliştirdi. Sovyet devleti, yani proletarya devleti, devlet tekелini büyük işletmelere sokarsa, diye yazıyordu, o zaman sosyalizmi yaratan koşulların büyük çoğunluğu elde edilmiş olur.

Lenin bu savını, Nisan 1921 de yazdığı "aynî vergiler üzerine" broşüründe harfi harfine yinelemiştir.

Üretim araçları üzerindeki mülkiyet devletin eline geçerken, önceki üretim ilişkilerinin değişip değişmeyeceği ya da aynı şekilde kalıp kalmayacağı, ekonomiye egemen olan sınıfa bağlı kalmaktadır. Üretim araçları işçi sınıfı diktatörlüğünün eline geçerse, bu, sosyalizmin gelişmesi demek olur. Yok eğer ekonomide tekелci sermaye egemense, o zaman devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin eko-

nomik yaşamına devletin karışması anlamına gelir, ve gelişme emperyalist bir nitelik taşır. Lenin için, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin sınıfsal özünün, tekелci kapitalizminkiyle aynı olduğuna dair en küçük bir kuşku kalmamıştır.

Lenin'in, "Yaklaşan Felaket ve buna karşı savaşma yolları" yapıtında ayrıntılarıyla kaleme aldığı diğer sorun, devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşen tekелci kapitalizmin tarihsel konumudur. Lenin bu dönüşümün, insanlığa sosyalizmi yaklaştırdığını saptamıştır : "Çünkü sosyalizm, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin üzerinden ileriye atılacak ilk adımdan başka bir şey değildir. Ya da başka bir deyişle : Sosyalizm, tüm halkın yararına kullanılan ve böylece kapitalist tekел olmaktan çıkan, kapitalist devlet tekелinden başka bir şey değildir."

Lenin burada, sosyalizme geçişin sadece sosyalist devrimle mümkün olacağını da vurgulamaktadır. Aynı zamanda, eğer "ekonomik yönden olgunlaşmamışsa" hiç bir ayaklanmanın sosyalizmi yaratamayacağına da dikkatleri çekiyordu, ama, "devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, sosyalizmin eksiksiz maddi hazırlığı, onun doğrudan doğruya ön aşamasıdır, çünkü tarihsel göstergede, bu aşamayla sosyalizm adlı aşama arasında başka hiç bir ara aşama yoktur."

Lenin, "'Sol' çocukluk ve küçük burjuvalık üzerine" (Mayıs 1918), ve "aynı vergiler üzerine" (Nisan 1921) adlı makalelerinde iki kez yinelediği gerçeği ifade eden bu sonuca büyük bir önem vermiştir.

İlk kez Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin ortaya çıkışına dikkatleri çekmiş, içeriğini karakterize etmiş ve ona bu içeriği ifade eden bir ad takmıştır. Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin, tekел egemenliğinin bir sonucu olduğunu, çağdaş burjuva toplumunun politika ve ekonomisindeki tekeller egemenliğinin mantıksal ve kaçınılmaz bir devamı, gelişmesi olduğunu özellikle vurgulamıştır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN BUHARİNCİ YORUMUNA LENİN'İN GETİRDİĞİ ELEŞTİRİ

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin Buharin tarafından yorumlanışını ayrıntılı olarak eleştirmiştir. N.Buharin'in "Dönüşüm döneminin ekonomisi" adlı kitabına ilişkin Mayıs 1920 de çıkardığı notlar, bu eleştirinin içeriği hakkında bir fikir vermektedir.

Buharin, "devletle bütünleşen tekелci kapitalizm" deyi-mi yerine, "devlet kapitalizmi" deyimini kullanıyordu. Bu-nun yanında, "devlet kapitalizminin, üretim sürecinin ras-yonelleştirilmesi olduğu..." görüşündeydi. Buharin bu ta-nımlamayla ana sorunu, yani devlet kapitalizminin tekeller egemenliği koşullarında devletle bütünleşen tekелci kapi-talizme dönüştüğünü görmezlikten geliyordu. Devlet kapita-lizminin, üretim sürecini rasyonelleştirme amacını izle-diğine ilişkin savı da yanlıştı.

Lenin bu yanlış savın içeriğiyle ilgili olarak şunları söylemiştir : "Devlet kapitalizmi tanımı, hisse senetsiz ve tröstsüz (ve belki de tekelsiz) kapitalizm tanımı pek doğru olmayacaktır. Yazar sorunun, ne somut olarak ne de ekonomik yönden özünü açıklamıyor... İyi bir tanımlama sa-yılmaz. Ayrıca gerekli değil. Ve 'rasyonelleştirme' de her zaman değil..."

Lenin, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki devlet kapitaliz-minin, tekellerin egemenliği, mali sermayenin egemenliği temelinde ortaya çıktığını yineliyor, Buharin'in kitabıyla ilgili notlarının başka bir yerinde : "Hele tekелci kapi-talizmde (yazar bunu sık sık unutuyor)" diyordu. Ve Buha-rin, yalnızca "mali sermaye örgütleri"nin gelişmiş olduğu kapitalist ilişkilerin belirli bir "olgunluk" döneminde, ekonomi politikası devletle bütünleşen tekелci bir biçim alabilir diye yazdığında, Lenin "mali sermaye örgütleri" deyimini belirterek şöyle açıklıyordu : "Mali sermaye ör-gütleri değil, kapitalizmin mali sermaye biçiminde örgüt-

lenişi." Lenin bir kez daha vurguluyordu : Temel sorun, devletin belirli araçlar sayesinde, örneğin mali sisteme, ulusal ekonomiye karışması değil, kapitalizmin, artık "finans kapitalizmi"ne, tekelci kapitalizme dönüşmüş olmasıdır.

Lenin Buharin'i eleştirirken, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin işlevine de dikkati çekmiştir : Kapitalist dünya ekonomik sistemindeki artan çelişkiler karşısında etkilenen ulusal emperyalizmin konumlarını sağlamlaştırmak. Lenin, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin, emperyalizmin hayatta kalma süresini uzatacak bir sistem olarak oynadığı rol üzerinde önemle durmuştur. Günümüzde bu güncel bir önem taşımaktadır, çünkü tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşmesindeki nedenlerinden birini açıklamak için yardımcı olmaktadır.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmle ilgili Leninci öğreti, SBKP ve diğer komünist partilerinin belgelerinde, komünist ve işçi partilerinin konferans ve belgelerinde, Sovyet ve diğer ülkeler marksistlerinin bilimsel araştırmalarında yaratıcı bir şekilde daha da geliştirilmiştir.

1969 Moskova komünist ve işçi partileri uluslararası konferansına sunduğu raporunda L.İ.Brejnev, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin ayrıntılı bir tanımını yapmış ve gelişmesinden ortaya çıkan sonuçları açıklamıştır: "Üretimi devasa boyutlarda toplumsallaştıran ve yönetimini merkezileştiren devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, burjuva düzeninin ana çelişkisini - üretimin toplumsal karakteriyle mülkiyetin özel biçimi arasındaki çelişkiyi en uç noktasına kadar derinleşmiştir. Doğaya aykırı bir durum her geçen gün halkların gözünde daha da açıklığa kavuşmaktadır: Arasıra birçok ülke için çalışan üretim komplekslerinde özel mülkiyetin bir avuç milyoner ve milyarlarca kalması. Kapitalist üretim ilişkilerini sosyalist üretim ilişkileriyle değiştirmenin zorunluluğu her geçen gün daha bir kaçınılmaz olmaktadır."

SBKF'nin 24. ve 25. Kongrelerinde, çağdaş kapitalizmin özelliklerinin çözümlenmesine büyük bir önem verilmiştir. Kongre belgelerinde, çağdaş emperyalizmdeki devletle bütünleşen tekелci niteliğin belirginleştiği ve buna bağlı olarak çelişkilerinin de arttığı saptanmıştır.

TEKELCİ KAPİTALİZMİN DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZME DÖNÜŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN ETKENLER

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin güçlenmesi önceleri doğrudan doğruya savaşlara ve ekonomik bunalımlara bağliırken, günümüzde devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, tekел burjuvazisinin, kendi egemenliğini sürdürebilmek için başvurduğu "olağan" bir araç haline gelmiştir.

Tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme ikinci dünya savaşından sonra çabuklaşan bu dönüşümü bir dizi iç ve dış etkenlerce uyarılmaktadır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN GELİŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN İÇ ETKENLER

Günümüzde kapitalist ülkelerde ekonomik gücün, dev tekellerin ellerinde eşi görülmemiş bir şekilde yoğunlaştığını görürüz.

Bugün kapitalist dünyada yaklaşık 350 sanayi tekeli, tüm iş gücünün üçte ikisi üzerinde egemendir. Tüm girişimlerin % 70'i ya da 1200 milyar Doları bu tekellere aittir. General Motors gibi bu tür dev tekeller için 734000 işçi ve ücretli çalışmaktadır. Ciroları, Avusturya, Norveç ve Danimarka gibi ülkelerin ulusal gelirlerini aşmıştır. 1974 de ABD'deki üç büyük otomobil tekelinin payına, bu daladaki üretimin % 97,8'i düşmekteydi.

Dev tekellerin sayılarındaki azalmayla birlikte, bunların ekonomik ve politik egemenliği artmaktadır. Sayıca küçük ama ekonomik yönden güçlü bir grup tekел sermayesi için, bugünkü burjuva devletini emri altına almak, politikası

üzerinde belirleyici etkide bulunmak ve onu hizmet etmekle yükümlü bir araç haline getirmek daha kolay olmaktadır.

Tekelci kapitalizmden devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşüm, bilimsel-teknik devrim nedeniyle çabuklaşmıştır. Bu koşullar altında, bilimsel kazanımları gerçekleştirmek için gerekli olan en düşük düzeydeki sermaye, en güçlü tekellerin olanaklarını dahi aşacak kadar büyümüştür. Bu durum özellikle, modern silahlanma ve uzay uçuşları gibi sistemlerin kurulması için geçerlidir.

Tekelci sermaye, ulusal gelirin hatırı sayılır bir bölümünü toplamak ve hem bilimsel araştırmaları hem de teknolojik uygulamaları finanse etmek için burjuva devletinden yararlanmaktadır.

Üretimdeki toplumsal karakterin ulusal ve uluslararası çapta gelişmesi, toplumsal iş bölümünün gelişmesi, üretimin farklılıklar göstermesi ve aralarındaki işbirliği, üretimin toplumsallaştırılmasını, kapitalizmde mümkün olan en dış noktasına kadar getirmiştir. Üretimin toplumsal karakterde oluşu, nesnel olarak toplumsal bir yönetim ve denetimin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu da, kapitalist ekonominin "düzenlenişi" biçiminde burjuva devleti tarafından yerine getirilmektedir.

Tekellerin artan egemenliğiyle birlikte, çağdaş kapitalizmin tüm sosyal çelişkileri de artmakta, tekellerin başına buyruk davranışına ve boyunduruğuna karşı emekçi yığınlarının direnci yükselmektedir. Sınıf çelişkilerinin artması, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesindeki nedenlerden biri olmaktadır. Tekeller artık yalnız başına, işçilerle olan iş anlaşmazlıklarını kendi yararları doğrultusunda çözemeyecek durumdadırlar. Grevler giderek politik bir içerik kazanmakta ve toplum düzeni olarak kapitalizme karşı yönelmektedir. Bunların büyük çoğunluğunu genel grevler oluşturmaktadır. Bu koşullar altında tekelci sermaye, ücretli emekle sermaye arasındaki karşı-

lıklı ilişkiyi kendi çıkarına düzenlemek için burjuva devletinden yararlanmaktadır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN GELİŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN DIŞ ETKENLER

Kapitalizm, artık her alanı kapsayan bir ekonomik sistem olmaktan çıkmıştır. İkinci dünya savaşından sonra, ekonomik ve politik üstünlüğünü kanıtlayan ve insan toplumunun evriminde belirleyici etken durumuna gelen Sosyalist dünya ekonomik sistemi doğmuş, gelişmiş ve yayılmıştır.

Tekelci sermaye Sosyalizmle ekonomik alanda yarışırken konumlarını korumak için, etkilenen ulusal emperyalizmin tüm araç ve güçlerini harekete geçirmek üzere burjuva devletinden yararlanmaya gayret etmektedir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar), Avrupa Serbest Ticaret Birliği ve diğerleri gibi uluslararası devlet-tekelci birliklerin ortaya çıkışındaki nedenlerden biri, emperyalizmin Sosyalizme karşı savaşta güçlerini birleştirme gayretlerinden doğmaktadır. Elbette ki, uluslararası devlet-tekelci birliklerin kurulmasının nedenleri, sadece Sosyalizmi birlikte baskı altında tutma çabalarından ileri gelmemektedir, kapitalizmin, günümüzde en uç noktasına varan iç çelişkilerinin çözümüne ayak uydurma çabalarına da bağlıdır.

Çağdaş kapitalizm ve çelişkileri, çağımızdaki ana çelişkinin, yani iki karşıt sosyo-ekonomik sistem arasındaki, Sosyalizmle kapitalizm arasındaki çelişkinin belirleyici etkisi altında gelişmektedir. L.İ.Brejnev, 1969 Moskova komünist ve işçi partileri konferansında bu durumu şöyle saptıyordu : "Çağdaş emperyalizmin önemli bir çok özelliklerinden, kendisini yeni koşullara, iki sistem arasındaki savaşın koşullarına uydurmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır."

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin güçlenmesi, önemli ölçüde emperyalist sömürge sisteminin çöküşüne de

bağlı kalmaktadır. Eski sömürge imparatorluklarının çöküşü, emperyalistleri, sömürge kalıntılarını elde tutmak ve yeni biçimlerde yayılmak için, hükümetlerini bir araya getirmek üzere çaba harcamak zorunda bıraktı. Bu amaca, örneğin karşılıklı anlaşmalar hizmet etmekte, anlaşmaların yardımıyla "Ortak Pazar"daki ülkelerin tekelci sermayesi, Afrika'nın özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerindeki sömürgeci konumlarını yeniden kazanmaya çalışmaktadır.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin evriminde, artan kapitalist uluslararası iş bölümü ve üretici güçlerin giderek uluslararası hale getirilmesi de belirli bir rol oynamaktadır. Tüm bunlar, sermayenin uluslararası çapta toplanmasının, son derece farklılıklar gösteren, en son bilimsel-teknik kazanımlardan yararlanan üretimin devasa boyutlarına uygun büyük pazarlar yaratılmasının gereğini duyurmaktadır. Emperyalist bütünleşme (Integration), dünyanın ekonomik yönden paylaşımı ve yeniden paylaşımıyla ilgili sorunu, en güçlü finans grupları yararına çözüme girişimini de temsil etmektedir.

Kapitalizmin evrimindeki eşitsizlik yasası da aynı doğrultuda etkiye bulunmaktadır. İkinci dünya savaşından sonra kapitalizmin evrimindeki eşitsizliğin artması, emperyalist güçler arasındaki çelişkiyi olağanüstü bir biçimde şiddetlendirmiştir. Bu eşitsizlik artışı, dünyanın yeniden paylaşımı için emperyalist savaşlara bir temel hazırlamaktadır. Geçmişte emperyalistler, dünyanın paylaşılması için hiç düşünmeden silahlı çatışmalar çıkarırlardı. Şimdi, barış nöbeti tutan Sosyalist dünya sisteminin gücü hızla büyüdüğünden, ulusal kurtuluş hareketleri giderek anti-emperyalist bir yöne girdiğinden, kapitalist ülkelerde sosyal çelişkiler arttığından ve emekçi yığınlarının devrimci etkinliği yükseldiğinden, emperyalist savaşlarla dünyayı paylaşma girişimleri her geçen gün bazı tehlikeleri göze almayı gerektirmektedir, çünkü bu tür girişimler

kapitalizmin bizzat kendi varlığını tehdit etmektedir. Bu durumda tekeller, dünyanın yeniden paylaşılması için, yerel savaşların yanı sıra kapitalist bütünleşmeden de bir araç olarak yararlanmaktadır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (EWG) biçimindeki devletler arası tekелci birlikler, uluslararası çaptaki devletle bütünleşen tekелci kapitalizmden başka bir şey değildir.

Ayrıca tekелci sermaye dış pazarlarda sermayesinin rekabet gücünü yükseltmek için, ulusal emperyalizmin hükümetlerini, devlet aygıtını, bütçesini ve diğer maddi olanaklarını kullanmaktadır. Devlet, tekellere ihracat için çeşitli ayrıcalıklar, güvenceler tanımakta ve mali destek sağlamaktadır; düşürümleri (Dumping) finanse etmektedir; sermayenin devlet kanalıyla ihracını çoğaltmakta ve özellikle gelişen ülkelere meta ihracını teşvik etmektedir.

Bunlar, ikinci dünya savaşından sonra tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşmesini çabuklaştıran en önemli iç ve dış etkenlerdir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCI KAPİTALİZMİN ANA GELİŞME DOĞRULTULARI

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin sistem olarak gerçekleştirdiği somut biçimleri tasarlayabilmek için devletin, ekonomiye, çağdaş emperyalist üretim ilişkileri sistemine, toplumsal sermayenin yeniden üretimindeki tüm aşamalarına karışmasının hangi boyutlara ulaştığı sorusunun ayrıntılarına girmek zorunlu olmaktadır. Bu da, burjuva devletin işe karışmasının biçimlerini, sınırlarını ve sonuçlarını ele almak demektir. Burjuva devleti, 1. Üretim ilişkilerine, özellikle üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkilerine, 2. Paylaşım ilişkilerine, özellikle toplumsal ürünlerin bütçe, kredi ve finans sistemleri üzerinden paylaşımına, 3. Burjuva devletin değişim (mübadele) sürecini devlet eliyle düzenleme girişimlerine

bağlı olan, değişim (mübadele) ilişkilerine, 4. Toplumsal ürünlerin tüketimi ve sonuna kadar değerlendirilmesi ilişkilerine, karışmaktadır.

Bu yönlemsel ilkelere dayanarak, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin temel öğelerini ya da, başka deyişle, bu sistemin gelişmesindeki ana biçimleri ya da doğrultuları şöyle sıralayabiliriz :

1. Devlet-tekелci mülkiyetin çoğalması, çağdaş burjuva devletin işverenlik faaliyetlerinin artması,

2. Ekonominin devlet tarafından programlanması ve düzenlenmesi, bütçeden ve de kredi, finans ve para sisteminde, ulusal gelirin paylaşımı ve belirli çevrelerde yenisinden paylaşımı için sonuna kadar yararlanılması; ücretli emekle sermaye arasındaki karşılıklı ilişkinin, tekелci sermaye yararına devletçe düzenlenmesi,

3. Toplumsal ürün ve hizmetlerin devletçe tüketiminde artış kaydedilmesi, özellikle ekonomiyi askerileştirme biçiminde, askersel amaçlar için devlet alımlarının ve siparişlerinin çoğalması,

4. Tekелci sermayenin yeni sömürgecilik politikasının ve dış ekonomik yayılmasının burjuva devleti tarafından finanse edilmesi ve desteklenmesi,

5. Devletler arası tekелci birliklerin ve anlaşmaların, emperyalist bütünleşmenin ortaya çıkması ve gelişmesi,

6. Tekелci sermaye ve şirketleriyle burjuva devletin hükümet aygıtı arasındaki kişisel birleşmenin (Personal-union) daha da gelişmesi.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin bu sıraladığımız biçimlerini şimdi daha yakından inceleyelim.

DEVLET-TEKELCI MÜLKİYET

DEVLET-TEKELCI MÜLKİYETİN DOĞUŞU

Toplumsal üretim ilişkileri sisteminin temeli, üretim araçlarıyla ilgili olarak insanlar arasında meydana gelen

ilişkilerdir, yani üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkileridir. Bu nedenle, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkilerinde yarattığı değişiklik ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır.

Çağdaş kapitalizm, ulusal ekonomide hacmi artan bir devlet sektörünün ortaya çıkışıyla karakterize edilir. Burjuva devletin işverenlik faaliyetlerindeki artış, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin toplam sisteminde son derece önemli bir ögedir. Devlet-tekелci mülkiyetin doğuş ve biçimleniş tarihçesi her ülkede değişik özellikler gösterir. Bir dizi batı Avrupa ülkesinde devlet mülkiyeti, büyük işletmelerin ve hatta tüm sanayi dalının, örneğin kömür, gaz ve elektrik enerjisi üretiminin ulusallaştırılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu süreç özellikle ikinci dünya savaşından sonra İngiltere, Fransa, Avusturya ve diğer birkaç batı Avrupa ülkesinde pek hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu ülkelerdeki ulusallaştırma, bir yandan Sosyalist gelişme yolunu izleyen ülkeler örneğine hayranlık duyan halk yığınlarının istemlerine burjuvazinin verdiği bir ödündü ve diğer yandan da tekелci burjuvazinin belirli bir bölümü için, savaşın bitiminde içinde bulunduğu durumdan kurtulmak üzere arzu ettiği bir çıkar yoldu: Bazı sanayi dalları iflasın eşiğinde bulunuyordu, diğerlerinin de yeniden kurulması ve düzene konulması büyük paraların harcanmasını gerektiriyordu. Burjuva yöntemleriyle gerçekleştirilen ulusallaştırma, burjuvazinin bu bölümüne, zarar eden işletmelerden kurtulma ve bunlar için yapılan muazzam ödemeleri cebe indirme olanağını vermiştir.

Bazı ülkelerde, örneğin İtalya'da, devletle özel tekелci karma girişimleri gerçekleştirme uygulaması ilgi görmüştür. Bu tür işletmelerin kuruluşu, İtalyan hükümetinin özel tekelleri iflastan kurtarmak amacıyla geniş bir kampanya yürüttüğü 1929-1933 yılları arasındaki ekonomik bu-

nalım sırasında yığinsal bir nitelik kazanmıştır. Bu amaç için, sanayiye yeniden düzenleme enstitüsü denen, devlet tarafından özel bir mali organ kurulmuş, ikinci dünya savaşından sonra da İtalya'daki tüm gaz ve petrol tekellerini bir araya getiren ENİ (Ente Nazionale Idrocarburi)-Tekel grubu (Konzern) ortaya çıkmıştır.

Bazı ülkelerde devlet-tekelci mülkiyet, önemli ölçüde devletin kasasından sağlanmış ve başlıca askersel amaçlara hizmet etmekteydi. İşte bu şekilde ikinci dünya savaşı öncesi faşizm Almanyasında, elektrik santralleri, gemi tersaneleri ve kimyasal ürün işletmeleri devletin parasıyla kurulmuştur. ABD'de ikinci dünya savaşından sonra devletin parasıyla atom sanayisi ve Atlantik sahiliyle Teksası birbirine bağlayan iki petrol boru hattı inşa edilmiştir. Ancak 1954 yılında ABD Kongresinin kararıyla, petrol boru hatları Rockefeller tekeli yararına uygun koşullarda devredilirken, atom sanayi işletmeleri de çok ucuz fiyatlarla özel tekelere satılıyordu.

Tüm bu olup bitenler sonucunda gelişmiş kapitalist ülkelerde önemli yer tutan bir devlet-tekelci sektör ortaya çıkmıştır. Bugün ulusal zenginliğin % 15-25'i devletin elinde toplanmıştır. Toplumsal ürünlerin üretiminde devletin payı, Japonya'da % 21, Federal Almanya'da % 35, İtalya'da % 37, Fransa'da % 40, İngiltere'de % 49 oranına ulaşmaktadır. Bir çok ülkede yalnız büyük işletmeler değil, ekonominin tüm dalları devlet mülkiyetindedir, örneğin ulaşım araçları, taşımacılık, elektrik ve gaz enerjisi üretimi, kömür çıkarmı gibi. Bazı ülkelerde bankalar ve bir dizi kredi ve finans kuruluşları da devlete aittir. Federal Almanya'da, elektrik enerjisi ve gaz üretimi ve de su işletmesinin % 60'ı, taşıma araçlarının da % 80'i devlete aittir. Japonya'da, tüm ana demiryolları, oto yolları ve liman tesisleri devletin mülkiyetindedir.

Muazzam sermaye yatırımlarını ve başlangıç döneminde

büyük kayıplarla tehlikeleri göze almayı gerektiren yeni sanayi dallarının kurulmasında devlet büyük bir rol oynamaktadır. Tekelci sermaye için yaşamsal önem taşıyan eski sanayi dallarını yeniden düzenlemek üzere devletin yaptığı harcamalar da yabana atılacak gibi değildir. Brüt yatırımlardaki devlet payı yükselmektedir. 1970 yılında bu pay, ABD'de % 29.2, Japonya'da % 22.7, Federal Almanya'da % 16.2, İngiltere'de % 45.8, Fransa'da % 24.6 ve İtalya'da % 36.1 oranındadır.

Bilimsel-teknik devrimin gelişmesine ve tekeller arasındaki rekabetin artmasına bağlı olarak, bilimsel araştırmalar ve en yeni tekniğin ve teknolojinin üstesinden gelebilen kadroların eğitimi için büyük sermaye yatırımlarına gereksinme duyulmaktadır. Bilimsel araştırmalar için yapılan harcamalarda devlet kasasından çıkan para, ABD'de % 63-64, Fransa'da % 63, İngiltere'de % 57 oranını bulmaktadır. Ancak bu araştırmalar genellikle özel şirketlerin laboratuvarlarında yapılmaktadır. Tüm bu araştırmaların, ABD, İngiltere ve Federal Almanya'da % 66.7'si, İtalya ve Japonya'da % 63-65'i özel şirketlerin payına düşmektedir.

Bilimsel araştırmalar için yapılan devlet harcamalarının büyük bir bölümü, o devletin askersel yönelimine bağlı olmaktadır. Araştırma çalışmalarının yarısından fazlası, uçak ve roket yapımında, elektro-teknik ve elektronikte, kimya ve ilaç sanayisinde yoğunlaşmıştır.

DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETİN SOSYO-EKONOMİK NİTELİĞİ

Burjuva devletin işverenlik faaliyetlerindeki artış, kapitalist üretim biçiminin bağrında Sosyalizmin doğuşunu devlet mülkiyetinin gelişmesiyle bir tutan bir çok reformcu ve revizyonist teorilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu teorilere göre, devlet mülkiyetinin çoğalması, kapitalizmin bir "genel refah toplumu"na dönüşmesi anlamı-

na gelmektedir. Ancak ne var ki, devlet mülkiyeti tekel öncesi kapitalizmde de bulunuyordu. Örneğin daha 19. Yüzyıl ortalarında Bismarck Almanyasında, demiryolları ve ulaşım araçları devletin mülkiyetindeydi. Ve bazı burjuva ekonomi uzmanları, üretim sanayisi dallarından bir dizisinin devletleştirilmesi önlemlerini, Sosyalist önlemler diye ilan ediyorlardı. Ama marksizmin ustaları daha o zamanlar, bu tür iddiaların iç yüzünü açığa çıkarmışlardı.

Engels "Anti-Dühring"de, burjuva devletin, herhangi bir maddi ya da politik düşünceden çıkarak aldığı her devletleştirme önlemine, doğrudan doğruya Sosyalist önlem denemeyeceğini yazıyordu. "O zaman krallık ticaret şirketi, porselen manifaktörü ve hatta ordudaki bölük terzisi dahi birer sosyalist kurum olurdu."

Engels, üretici güçlerden bir bölümünün burjuva devletin eline geçmesiyle, burjuva toplumunda egemen olan kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kalkmayacağını kesin olarak kanıtlamıştır : "Biçimi ne olursa olsun modern devlet, aslında kapitalist bir makinedir, kapitalistlerin devletidir, tasarlanabilecek olan en eksiksiz, baştan aşağı tam bir kapitalisttir. Ne kadar çok üretici gücü mülkiyeti altına alırsa o kadar çok gerçekten tam bir kapitalist olur, o kadar çok vatandaşı sömürür. İşçiler, ücretli işçiler, proleterler olarak kalırlar. Sermaye ilişkisi ortadan kalkmaz, daha da uç noktasına varır."

Kapitalizmin gelişmesiyle, devlet-tekelci mülkiyetin doğması sonucu kapitalist üretim ilişkilerinde bir değişiklik meydana gelmiştir. Burada söz konusu olan artık klasik toplumsal sermaye değildir, deyim yerindeyse, tekelci "grup" mülkiyetidir. Toplumsallaştırma, kapitalizmde mümkün olan en yüksek noktasına ulaşmıştır. Niteliği, daha önce olduğu gibi kapitalisttir ve tüm ulus çapında gerçekleşmektedir. Aynı zamanda, ücretli emekle sermaye arasındaki çelişkiler de değişikliğe uğramaktadır. Bugün işçi sınıfı artık, bir

tröst'te, bir kartel'de, bir şirket'te ya da tek elci birliklerin herhangi bir biçiminde birleşmiş olan tek tek kapitalistleri ya da tek elciler birliğini değil, devlette örgütlenen ve emekçileri, devletle bütünleşen tek elci kapitalizm sistemi sayesinde sömüren toplam tek elci sermayeyi karşısında bulmaktadır. İşçiler artık tek tek kapitalistler ya da tek tek kapitalist tekeller tarafından değil, doğrudan doğruya bu işlevi üzerine alan kapitalist devlet tarafından sömürülmektedirler. Buna bağlı olarak, işçilerin, yeni biçimler alan sömürüye karşı verdikleri savaş da yükselmektedir. Ve bugün bu savaş, sömürülen işçilerden bir grubun, "kendi" kapitalistlerine ya da "kendi" tek elci sermaye şirketlerine karşı yürüttükleri bir savaş değildir artık. Bugün işçi sınıfının savaşı, burjuva devlete ve onun genel ekonomi politikasına karşıdır.

Devletle bütünleşen tek elci kapitalizm koşullarında, işçilerin ekonomik savaşımı, varolan düzene karşı doğrudan doğruya politik bir savaşım haline dönüşmektedir. Sanayi dalının tümündeki işçileri ya da ülkedeki tüm işçi sınıfını kapsayan bu savaşım genişliği ve çapı buradan da anlaşılmaktadır. Grevler, daha çok genel grev niteliğini almakta, işçi sınıfının savaşında yeni yöntemler meydana çıkmakta, yeni istemler yükselmektedir. Bunlar artık yerel istemler değil, devletle bütünleşen tek elci kapitalizmin toplam sistemine karşı olan eylemlerdir.

DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETİN EKONOMİK ROLÜ

Devlet mülkiyeti daha çok, ekonomide sözü geçenler için yaşamsal önemde olan sanayi dallarında yoğunlaşmaktadır. Tek elci sermaye, tekellerin, özellikle gerektiği anda sermayelerini yarar sağlayacak şekilde yatıramadıkları sanayi dallarının devletleştirilmesinden yanadır. İmalat sanayisinde ve fabrika ürünlerinin imalinde genellikle devlet sermayesine izin verilmemektedir. Bu sanayi dalları yük-

sek kâr getirmekte, ve özel sermaye bu alanları kimseyle paylaşmadan yönetmeyi yeğlemektedir.

Tekelci mülkiyetin bütünü olan devlet mülkiyeti, özel sermayenin zenginleşmesi için ek bir kaynak oluşturmaktadır. Devlet kuruluşları genellikle, bu kuruluşların faaliyetlerine ilgi duyan özel tekellerin temsilcilerinden meydana gelmiş denetim kurulları tarafından yönetilmektedir. Bu yönetim organı, devlet kuruluşlarındaki finans konularını belirlemekte, fiyatlar ve ürünlerin saptanmasına ilişkin kararları almaktadır.

Sendikacı Clive Jenkins, İngiltere'de devlete ait 8 sermaye şirketindeki yönetimle ilgili yaptığı araştırma sonucunda şu ilginç verileri açıklamaktadır. Yönetimdeki 272 kişiden, 106 sı aynı zamanda ülkedeki en büyük şirketlerin müdürleriyken, İşçi Partisinin ya da sendikaların temsilcisi olarak sadece 47 kişi bulunuyordu. En büyük 38 sigorta şirketinin temsilcileri müdürlük görevlerinden 49 unu ele geçirmiş ve 18 bankanın temsilcisi de, devlete ait işletmelerin 31 inde müdürlük koltuğuna yerleşmişlerdi.

Tekelci sermaye, devlet kuruluşlarının yönetiminde böylece sağlam konumlar elde etmektedir. Devlet kuruluşlarındaki bu tür bir araya gelmiş yönetim organları, halkın yüksek fiyatlarla elde ettiği ürünleri (elektrik enerjisi, gaz, kömür, ulaşım hizmetleri v.b.) özel tekellere uygun fiyatlarla devredilecek şekilde işleri yürütmektedirler. Fransa'da örneğin, devlet kuruluşlarının özel firmalara teslim ettiği kömürün fiyatı, maliyet fiyatının altındadır. Devlet santrallerinin tekellere teslim ettiği elektrik enerjisinde de durum aynıdır.

Devlet işletmeleri sık sık zarar eder ve devlet bütçesinden, yani vergi ödeyenlerin sırtından destek sağlarken, bu uygulamalar özel tekellere milyonlar tutan ek kârlar getirmektedir. 1960 yılında devlet kuruluşlarının zararlarını karşılamak üzere yapılan harcamalar şöyledir :

İngiltere'de devlet bütçesinin % 6.4 ü, Federal Almanya'da % 2.8 i, Fransa'da % 1.03 ü, ve İtalya'da % 4.6 sı.

Devlet kuruluşlarının ürünlerini uygun fiyatlarla tekel- lere devretmesi, işin aslında, özel tekелci sermayenin giz- li bir biçimde mali yönden desteklenmesidir. Devlet kuru- luşlarında elde edilen ve devlet kanalıyla özel tekellerin kasalarına akan kârlar, özel sermayenin ortalama kâr ora- nının düşmemesini sağlamaktadır. Ortalama kâr oranındaki düşme eğilimini önlemeye çalışan, "Kapital"ın üçüncü cil- dinde Marx'ın incelediği etkenlere, bugün burjuva devleti aracılığıyla ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden pay- laşımı da eklenebilir.

Devlet mülkiyetinin gelişmesi, özel tekelleri zengin- leştirmekte ve tekелci sermayeye, bir dizi genel strate- jik ödevlerin çözümü için olanak tanımaktadır :

Bu gelişme, özel sermayenin zarar eden sanayi dalların- dan kâr getiren sanayi dallarına geçmesini teşvik etmekte, tekellere, iflasın eşigindeki sanayi dallarından sermaye- lerini çekerek, özel sermayenin ortalama kâr oranındaki düşme eğilimini önleyecek kâr getiren sanayi dallarına ya- tırmalarında yardımcı olmakta;

Devlet bütçesinden eski işletmelerin yeniden düzenlen- mesi ve finanse edilmesi aracılığıyla sabit sermayenin yenilenmesini teşvik etmekte;

Yeni sanayi dalları devlet tarafından finanse edilerek ekonomik yapı düzeltilmekte ve böylece ulusal emperyalizme dış pazarlardaki rekabet gücünü artırma olanağı tanınmakta;

Ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşımı ara- cılığıyla, toplam ekonominin gelişme ve birikim temposunu hızlandırmaktadır.

İŞÇİ SINIFININ DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETLE VE BURJUVA ULUSALLAŞTIRMASIYLA İLİŞKİSİ

İşçi sınıfı, komünist ve işçi partileri, devlet-tekелci

mülkiyetin kapitalist niteliğini açıklamakta, ama aynı zamanda devlet kuruluşlarının yeniden özelleştirilmesine(özel mülkiyete geri verilmesine) özellikle şu aşağıdaki nedenlerden dolayı karşı çıkmaktadır :

Birincisi : Devlet-tekelci mülkiyet, özel-tekelci mülkiyete göre üretimin toplumsallaştırılmasında daha yüksek bir aşamayı temsil etmektedir, ve Lenin'in belirttiği gibi, Sosyalizmin ilk maddi hazırlığıdır.

İkincisi : Devlet sektörünün ortaya çıkış gerçeği dahi, toplumsal üretimin işleyişi ve evrimi için burjuvaziye gerek kalmadığını kanıtlamaktadır. Devlet kuruluşlarından kârların özel tekeller yararına aktarılması gerçeğine karşın, bu kuruluşlar genelde özel tekelci kuruluşlardan hiç de daha başarısız bir şekilde işlememektedir. Engels şöyle diyordu : "Eğer bunalımlar, burjuvazinin, modern üretici güçlerin gelecekteki yönetimine ilişkin yeteneksizliğini açığa vuruyorsa, büyük üretim ve ulaşım kuruluşlarının anonim şirketlere ve devlet mülkiyetine dönüşmesi, burjuvazinin bu amaç için gereksizliğini kanıtlar."

Üçüncüsü : Sınıfsal güçler dengesinin proletarya için uygun olduğu durumlarda, devlet kuruluşları özel şirketlerden daha çok kamu oyuna açık bir şekilde çalışmak zorunda kalmaktadır. Sol güçlerin temsilcileri parlamentoda, devlet kuruluşlarının çalışmaları hakkında hesap sorabilir ve bu kuruluşlar üzerinde demokratik bir denetimin kurulmasını isteyebilirler. Bazı durumlarda işçi sınıfı, devlet kuruluşlarındaki çalışma koşullarında belirli bir düzelme sağlayabilir. Avusturya'da örneğin sendikalar, devlet kuruluşlarındaki işçiler için, diğer şirketlerden daha uygun koşulları gerçekleştirmişlerdir.

Dördüncüsü : Devlet mülkiyeti, dış sermayenin giriş yolunu bir dereceye kadar engellemektedir, çünkü bir devlet kuruluşunu mülkiyeti altına almak, herhangi bir özel işletmeyi mülk edinmekten daha zordur.

Komünist partileri, burjuva ulusallaştırmasıyla ilgili reformcu hayallere karşı savaşılmaktadırlar. Ama aynı zamanda, ulusallaştırmanın demokratik olması, yığınların katılması ve halkın çıkarı doğrultusunda gerçekleşmesi için savaşımayı zorunlu bulmaktadırlar.

Komünist partileri, kapitalizmdeki ulusallaştırmayı, demokratik dönüşümler için verilen savaşın bir halkası olarak görmektedirler ve bu savaş sırasında emekçi yığınlar birleşmekte, örgütlenmekte ve köklü, devrimci dönüşümlerin zorunluluğunun bilincine varmaktadırlar.

Ulusallaştırmayı savunan reformcular bunu, burjuva düzeni sınırları içine sıkıştırmaktadırlar. Marksizm-Leninizm ulusallaştırmayı, kapitalist üretim biçiminin devrimci yoldan yok edilmesi savaşında bir aşama sayar.

EKONOMİNİN DEVLET-TEKELCİ YOLDAN PROGRAMLANMASI VE DÜZENLENMESİ

Sermayenin giderek merkezileşmesi ve yoğunlaşmasına, ekonomide büyük bir devlet sektörünün ortaya çıkmasına bağlı olan üretimin toplumsal karakterindeki artış ve de üretim ilişkilerindeki belirli, buna bağlı olarak görece değişiklik, ekonominin ulusal çapta tezelden devletçe düzenlenmesini gerektirmekte ve bu da belirli sınırlar içinde gerçekleşmektedir.

Burjuva devletin üretimdeki ilişkilere el atmasından başka, paylaşım ilişkilerine karışması da zorunlu ve mümkün olmaktadır. Üretimdeki devlet-tekelci biçimler, paylaşımında ona uygun devlet-tekelci biçimlerin gelişmesini gerektirmektedir. Bu gelişme, burjuva devleti tarafından kapitalist ekonominin programlanmasında ve düzenlenmesinde ortaya çıkan ve yaygınlaşan çok yönlü biçimlerde ifadesini bulmaktadır.

EKONOMİNİN KAPİTALİST YOLDAN PROGRAMLANMASI

Gelişmiş kapitalist ülkelerin büyük çoğunluğunda, varsayımlarda bulunmanın başta geldiği sözümona ekonomi programlamaları çok yaygınlaşmıştır. Bu, önceki ekonomik gelişme deneyimlerinin genelleştirilmesi ve eldeki üretim kapasitesinin, birikim ve iş gücü yedeklerinin hesaplanması temelinde, ilk önce gelecekteki ekonomik gelişme üzerine bir varsayımın öne sürülmesi şeklinde olmaktadır. Bu varsayımlar göz önünde tutularak, hem toplam ekonominin hem de tek tek etki alanlarının gelişmesi için devlet tarafından bir program hazırlanmaktadır. Aynı zamanda bu programın gerçekleşmesini, devlet önlemlerinden oluşan belirli bir sistem sayesinde güven altına alma denemelerine de girişilmektedir.

Bir çok ülkede ekonomi programlaması için özel hükümet organları kurulmuştur : Fransa'da, Genel Planlama Komiserliği (Commissariat Général du Plan d'Équipement et de la Productivité), İngiltere'de, Ekonomik Kalkınma Ulusal Konseyi (National Economic Development Council-NEDC), İtalya'da, Ekonomik Programlama Bakanlar Komitesi. Federal Almanya'da ise programlama, kısa süre öncesine kadar resmen kabul edilmemişti, çünkü ülkede egemen olan yeni liberalizmin ve "sosyal pazar ekonomisinin" güya anti-tekelci bir politika görünümü yaratmasını sağlayacak teorileriyle bağdaşmıyordu. Ama Federal Almanya'nın 1966/1967 de geçirdiği ekonomik bunalım, "kendi kendini düzenleyen" kapitalizm efsanesinin yıkılmasına neden oldu, ve egemen çevreler hemen "topyekün planlama"ya geçtiler. Böylece günümüzde, hem toplam ekonomiyi hem de tek tek sanayi dallarını programlama görevini üstlenen devlet organları ortaya çıkmıştır. Bu organlar orta ve uzun süreli kalkınma programları hazırlamaktadırlar.

ABD'de batı Avrupa ülkelerine göre, ulusal ekonomi programlaması daha az gelişmiştir. Burada devlet-tekelci dü-

zenlemenin başka biçimleri ağır basmaktadır. Ancak ABD'de dahi, bir takım sanayi dalları ve alanlar yaratmaya ve özel tekellerin sermaye yatırımı yapmak istemedikleri alanlarda beliren ulusal çaptaki bir dizi sorunu çözmeye yönelik sözümona hedef programları hazırlanmaktadır.

Ekonominin devlet-tekelci yoldan programlanmasının ulusal sınırları aşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi devletler arası birlikler halinde yayılması çok karakteristik bir durumdur. 1964 yılında EWG bakanlar kurulu toplantısı, 1966 dan 1970 e kadar ki süre için geçerli ilk programı onaylamıştır. Ancak bu program, ulusal programdan daha az bağlayıcıydı. Hatta burada, bu programın gerçekleşmesinin isteğe bağlı olduğuna ilişkin özel bir madde de bulunuyordu.

EKONOMİNİN DOLAYLI YOLDAN DÜZENLENMESİ

Kapitalist ekonominin doğrudan doğruya programlanması için olanaklar çok sınırlıdır. Üretim araçları üzerindeki kapitalist mülkiyete dayalı meta-para-ilişkisi, burjuva devletin, ekonomiye dolaylı yoldan etkide bulunma yöntem ve biçimlerinden geniş ölçüde yararlanmasını gerektirmektedir. Bu ise, ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşılması için, devlet bütçesi, vergi politikası, toplam kredi ve para sistemi gibi bu tür ekonomik araçların kullanılması anlamına gelmektedir.

Ekonomiyi dolaylı yoldan düzenleme biçimlerinden yararlanma, her ülkede ayrı özellikler gösterir. Devlet-tekelci mülkiyet payının oldukça küçük bulunduğu ve batı Avrupa emperyalist ülkelerine göre doğrudan merkezi programlama yöntemlerinin daha az geliştiği ABD'de, dolaylı yoldan düzenleme özellikle çok ilerlemiştir.

Devlet bütçesi, kapitalist ekonominin devlet-tekelci yoldan düzenlenmesinde çok önemli bir araçtır; Devlet bütçesinde ulusal gelirin önemli bir bölümü merkezileşmektedir, ki bu bölüm belirli çevrelerde yeniden paylaşılmaktadır.

Emperyalist ülkelerin bütçeleri, 20. Yüzyıl başlarında ulusal gelirin % 3-5 ini kapsarken, günümüzde ulusal gelirin % 20-50 si vergiler üzerinden devlet bütçesine aktarılmaktadır. Bütçe gelirleri için ana kaynak, emekçilerin ödediği vergilerdir ve tüm vergi gelirlerinin içindeki oranı, ABD'de % 85.3 ü, batı Avrupa'da % 93.3 ü, ve Japonya'da % 82.9 u bulmaktadır.

Vergiler, emekçilerin durumu üzerinde ciddi sonuçlara yol açmaktadır. Vergi ödeyenlerin sayısı yıldan yıla artmakta, örneğin bu sayı ABD'de 1938 de 3 milyon iken 1965 de 51 milyona, İngiltere'de ise 9.8 milyon iken 22 milyona yükselmiştir. Vergiler, emekçi ücretlerinin üçte birine yakın bir bölümünü yutmaktadır.

Kapitalist ekonominin istikrarsızlığına ve askerileştirmenin devasa boyutlarına bağlı olarak, kapitalist ülkelere bütçeleri açık vermektedir. Devlet bu açığı kapatmak için istikrazlara (borçlanmalara) başvurmaktadır. Bununla ilgili olarak bir çok ülkede devlet borçlarında bir artış gözden kaçmamaktadır. ABD'nin devlet borcu 1975 de dev boyutlara ulaşmıştır : aynı yıl içinde toplam gayri safi ulusal ürün 1096 milyar Dolar iken, devlet borcu 538,5 milyar Doları buluyordu. ABD devlet borçlarından meydana gelen ödemeler 33 milyar Dolardan fazla tutmaktaydı. Bu ise, bütçe harcamalarının hatırı sayılır bir bölümüdür ve halkın ödediği vergilerin yeniden yükseltilmesine ve Lenin'in gizli vergiler diye adlandırdığı yeni devlet istikrazlarına yol açmaktadır.

Artan devlet borçları, enflasyonun nedenlerinden biri olmakta ve fiyatların durmaksızın yükselmesi sonucuna varmaktadır, ki bunun anlamı da, emekçilerin gelirlerinden, tekeller yararına yeni kesintilerin yapılmasıdır.

Bütçedeki paraların kullanılmasındaki ana bölümü, doğrudan ya da dolaylı olarak silahlanma harcamalarının finanse edilmesi oluşturmaktadır; yani bu bölüm en büyük si-

lah tekellerinin kasalarına akmaktadır.

Tekelci sermaye, devlet bütçesini ve özellikle vergi politikasını, kendi çıkarları doğrultusunda, ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşılması için kullanmaktadır.

Son günlerde büyük bir önem taşıyan konu da, akla gelen her çeşit vergi ayrıcalıklarıdır. Bu sistem sayesinde burjuva devleti, tekelci sermayeye muazzam kârlar sağlamakta ve kapitalist birikimi teşvik etmektedir. Bu önlemler arasında, ABD'de, Federal Almanya ve Japonya'da çok yaygınlaşan seri amortisman adlı sistem özel bir yer tutmaktadır. Örneğin ABD'de seri amortismanla ilgili pek çok yasa çıkartılmıştır ve hesaplanması için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır.

Üretimle ilgili donanım 10-15 yılda aşılırken, seri amortisman sistemi tekellere, örneğin Federal Almanya'da, kimya sanayisindeki donanımın değerini beş yıl içinde, elektronik sanayisindekini dört yılda ve ulaşım makinaleri yapımındaki de üç buçuk yıl içinde geri alma imkânını vermektedir.

Resmen amortisman olarak gösterilen kârdan vergi alınmamakta ve sanayinin sözümona kendi kendisini finanse etmesi için ek kaynak olarak kullanılmaktadır. Bu politikanın sonucunda, örneğin ABD'de sanayi tekellerinin yatırımında, amortisman fonlarının payı % 75 oranına yükselmiştir.

Tanınmış Amerikalı ekonomi uzmanı A.Maddison, Amerikan tekelleri için seri amortismanın önemini şu şekilde tanımlıyor : "Seri amortisman, yatırım için önemli bir teşviiktir, çünkü firmalar seri amortisman aracılığıyla, kesinlikle sermaye yatırımlarına eklenecek olan büyük paralar elde edebileceklerdir...seri amortismanın niteliği, kendisine faizsiz bir borçlanma gözüyle bakılabilmemesidir..."

Tekelci sermaye, bankaları ve toplam kredi sistemini kendi zenginliğini artırmak için kullanmakta, en büyük tekeller akla gelen her çeşit ayrıcalıktan yararlanmaktadır. Bunların yanında tüketimci ve ipotek kredilerini de, emekçi yığınları soyup soğana çevirmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Tekelci sermaye, devresel istikrarsızlıkların yükünü emekçilerin omuzlarına yüklemek için kredi sistemine başvurmaktadır.

Burjuva devleti, kapitalist ekonominin dolaylı yoldan düzenlenmesi için, bütçe, kredi ve vergi sistemleri dışında diğer ekonomik sistemlerden de yararlanmaktadır.

EKONOMİNİN KAPİTALİST YOLDAN PROGRAMLANMASININ VE DÜZENLENMESİNİN SINIRLARI

Son yıllarda kapitalist ülkelerdeki ekonomiyi programlama ve düzenleme uygulamaları, bu programlama ve düzenlemelerin niteliğini, ekonomideki işlevini ve etki sınırlarını daha da eksiksiz olarak tanımlama imkanını vermiştir.

Emperyalizmin olağanüstü artan iç çelişkileri, sosyalist dünya sisteminin büyüyen gücü, bilimsel-teknik devrimin gerekleri, tekelci sermayeyi, kapitalizmde zorunlu nesnel koşulları bulamayan ve kapitalizmin temelini oluşturan üretim araçları üzerindeki özel kapitalist mülkiyet çelişkisi içine düşen ekonominin yönetimi için bir takım yöntemlere başvurmak zorunda bırakmıştır.

Üretim araçları özel mülkiyetine dayalı kapitalizmdeki üretim ilişkileri genel sistemi nedeniyle ve özellikle kapitalizmin ekonomik temel yasasının, yani artık değer yasasının etkisiyle kapitalist programlama sınırlı kalmaktadır. Tekelci sermaye, ekonomiye ve düzenlemeye, sadece yüksek tekel kârlarının elde edilmesini sağlayan sınırlar içinde karışılmasına izin vermektedir.

Kapitalizmde tam olarak planlı hareket etmek olanak dı-

şıdır. Programlama kuşkusuz bir yere kadar etkili olmaktadır, ve ekonominin gelişmesi için kapitalizmin başvurabileceği belirli bir yedektir de. Ama üretim araçları üzerindeki özel kapitalist mülkiyet egemenliği nedeniyle ekonomi üzerindeki etkisi sınırlı kalmaktadır. Planlar bir talimat niteliği taşıyamazlar, daha çok bir öneri niteliğindedir ve yerine getirilmesi bağlayıcı değildir. Planların gerçekleştirilmesini denetlemek ve zorlamak için planlama organlarının elinde hiç bir araç yoktur.

Devlet, ulusal gelirin sadece belirli bir bölümüne sahip olduğundan ve ekonominin tümünü değil, yalnızca devlet sektörünü denetleyebildiğinden, ekonomiyi programlama olanakları kısıtlıdır. Özel tekeller, kendileri için kazançlı olduğu ve çıkarlarına bir zarar getirmediği sürece plana ilgi duymaktadırlar.

Orta ve küçük işletmelerin oldukça geniş bir bölümü, merkezileştirilmiş doğrudan programlamaya hiç bir şekilde bağlı olmamaktadır. Devlet bu ekonomi sektörü üzerinde, kredi ve finans sistemi, vergi ve bütçe politikası, fiyat politikası ve enflasyon gibi belirli ekonomik önlemler aracılığıyla ancak dolaylı yoldan etkili olabilmektedir.

Kapitalist programlama, kapitalizme özgü ekonomik çelişkileri ortadan kaldıramamaktadır : Ekonominin gelişmesindeki devresel nitelik, sanayi dallarındaki ve ekonomi alanlarındaki oransız gelişme. Kapitalist ekonomi ikinci dünya savaşından sonra dünya çapında üç bunalım geçirdi, hatta ABD'de fazla üretim bunalımlarının sayısı beşi bulmuştu. Günümüzde de yeni bir bunalım kapitalist dünya ekonomisini sarısmaktadır. Programlama ve düzenleme, yenden üretim sürecine el atma, kapitalist üretim ilişkilerini değiştirmemektedir; bu ilişkiler daha geniş bir temelde, tüm kendi çelişkileriyle birlikte yeniden üretilmektedir.

Boyutları ancak 30'lu yılların başlarındaki bunalımla

karşılaştırılabilecek olan 1974/1975 ekonomik bunalımı, bunu somut bir şekilde onaylamıştır. SBKP 25. Kongresinde saptandığı gibi, bu çelişkiler, kapitalist dünya ekonomisi merkezlerinin tümünü aynı anda kaplamakta ve çok gelişmiş devlet-tekelci ekonomiyi özellikle güçlü bir biçimde etkilemektedir. Bununla ilgili olarak L.I.Brejnev yaptığı açıklamada şöyle diyordu : "Kapitalizm zamana ayak uydurmak ve ekonominin düzenlenmesinde çeşitli yöntemler uygulamak için herşeyi yapmaktadır. Bu da kendisine, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için olanak tanımıştır. Ama komünistlerin önceden gördükleri gibi, kapitalizmin çelişkilerini bu yolla ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır."

Kapitalist programlama sınıfsal niteliğe sahiptir. Ayrıca tekelci sermayenin egemen olduğu bir devlet tarafından yürütüldüğünden, tekelci sermayenin konumlarını korumak ve pekiştirmek amacına yöneliktir.

Burjuva devleti, gerici yasalarla işçi sınıfının kapitalist sömürüye karşı verdiği savaşı zorlaştırmaktadır; bu gerici yasalar arasında, örneğin Taft-Hartley yasası, ücretlerin "dondurulması" üzerine bir dizi yasa ve daha başkaları sayılabilir.

Daha ilk dünya savaşı sırasında Lenin şunları yazıyordu : "Hem Amerika hem de Almanya 'ekonomik yaşamı' işçiler için (ve kısmen köylüler için) bir askeri zindan, ama bankerler ve kapitalistler için bir cennet yaratacak şekilde 'düzenlemektedir'. Onların düzenlemeleri, işçilerin 'sonuna kadar dayanmaya' ve açlığa terk edilmesinden, kapitalistlere de (gizlice, gerici-bürokratik biçimde) savaş öncesinden daha yüksek kâr sağlanmasından ibarettir." Demek ki, burjuva "düzenlemesi" apaçık sınıfsal bir nitelik taşımaktadır; ve herşeyden önce tekellerin zenginleşmesine hizmet etmektedir. Bu değerlendirme, haklı olarak çağdaş emperyalizme de uygulanabilir.

KAPİTALİST EKONOMİNİN ASKERİLEŞTİRİLMESİ ASKERİLEŞTİRMENİN İÇERİĞİ VE AMAÇLARI

Burjuva devleti, özellikle kapitalist ekonomide artan askerileştirmeye ilgili toplumsal ürünlerin tüketimi üzerinde giderek güçlenen bir otorite kurmaktadır. Toplumsal ürünlerin belirli bir bölümü devlet kuruluşlarında üretilmekte ve yine devletin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmaktadır. Devlet, özel tekeller tarafından üretilen ürünlerin önemli bir bölümünü de satın almaktadır. Devlet tüketimleri geçmişte, genellikle savaş zamanlarında devasa boyutlara ulaşırken, bugün barış zamanlarında da durum aynıdır.

Devlet alımlarında ana yeri, ordunun iâşesi, askersel tesis ve yapıların kurulması için gerekli olan silahlanmaya yönelik metalar ve hizmetler tutmaktadır. Örneğin ABD'de devlet 1970 yılı içinde, meta ve hizmetler için 293 milyar Dolar ödemiştir; bu, toplumsal ürünlerin tüm değerinin % 31.5 ini tutmaktadır. Toplam atom sanayisi ve havacılık sanayisinin hemen hemen tümü, devlet siparişleri için çalışmaktadır. ABD hükümeti, havacılık sanayisi ürünlerinin % 86.4 ünü, savaş donatılarının % 86.7 sini, radyo ve haberleşme araçlarının yaklaşık % 41 ini, motor ve türbinlerin % 39 dan fazlasını, elektronik donanımın % 40 ını, karışık maden cevherlerinin de % 35.6 sını satın almaktadır. Bütün bu devlet tüketimleri, askersel bir nitelik taşımaktadır.

Engels, kapitalist ekonominin ana özelliklerinden biri olan askerileştirme hakkında o zamanlar şöyle yazıyordu : "Ordu, devletin esas amacı, mutlak amacı olmuştur; halklar, sadece asker yetiştirmeye ve beslemeye yarıyor. Militarizm Avrupaya egemen olmuş ve yutmuştur. Ama bu militarizm, kendi sonunu embriyon halinde yine kendi içinde taşımaktadır." Bu çıkarsama, bütünüyle bugünkü kapitalizm için de geçerlidir.

Çağdaş militarizm, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin gelişmiş bir sistemine dayanmaktadır ve onun temel gelişme doğrultularından biridir. Altyapı temel unsurlarının (demiryolu taşımacılığı, haberleşme araçları, elektrik enerjisi ve gaz üretimi, kömür çıkarımı) burjuva devletin mülkiyetinde bulunması, bütçenin, ulusal gelirin % 20-50 sini kapsamaması gerçeği karşısında, tekелci sermayeye askerileştirme için bugüne kadar görülmemiş imkanlar tanınmaktadır. Tekелci sermaye, bu yolla bir dizi ekonomik ve politik sorunu çözmeye uğraşmaktadır.

Tekелci sermayenin erişmeye çalıştığı ve ekonominin askerileştirilmesi sayesinde gerçekleştirdiği ekonomik hedefleri şöylece sıralayabiliriz :

1. Tekелci sermaye askerileştirme sayesinde, kendi ürünleri için güvenilir bir sürüm pazarı yaratmaya çalışmaktadır. Kapitalizmin genel bunalıma koşullarında, üretim ve tüketim arasındaki çelişki en yüksek aşamasına ulaştığından ve iç pazarın süregelen sınırlılığı kapitalizmin kaçınılmaz belirtisi olduğundan, silahlanmaya yönelik araçlar ve çeşitli hizmetler için devletin güvence verdiği pazar özel önem kazanmaktadır.

2. Tekелci sermaye, askerileştirme sayesinde, ekonomik faaliyeti uyarmaya ve ekonomideki istikrarsızlığa ve devresel gelişmeye bağlı güçlükleri devletin sırtına, daha doğrusu : esas vergi ödeyenlere, yani : emekçi yığınlarına yüklemeye çalışmaktadır.

3. Silahlanmaya yönelik siparişler ve bunların karşılanması, büyük tekeller için bir altın madenidir, buradan inanılmayacak kadar yüksek kâr sağlamaktadırlar. Silah tekelleri, hammaddeleri ve diğer malzemeleri uygun koşullarla elde etmekte, nitelikli uzmanlar, bilimsel araştırma enstitüleri ve laboratuvarlar emirlerine verilmektedir. İlgili makamların temsilcileriyle yapılan anlaşmalardan sonra, tekeller, kendi teslim edecekleri malzemeler için

olağanüstü yüksek fiyatlar saptayarak inanılmaz derecede aşırı kârlar elde etmektedirler.

Silah tekellerinin kârları, askersel alanlarda etkinlik göstermeyen en büyük sermaye şirketlerinin kârlarını dahi hatırı sayılır derecede aşmıştır. ABD'den elde edilen verilere göre, 1969 yılında imalat sanayisindeki genel kâr oranı % 20.1 iken, buna karşılık silahlanma alanındaki şirketlerin kâr oranı % 56.1 dir. Bu tekellere, "avans" adı altında, toplam üretim giderlerinin % 90 ını tutan ödemeler yapılmakta, ayrıca devlete ait sanayi donatımları da emirlerine verilmektedir. Fiyatlar saptanırken şu ilke uygulanmaktadır : Maliyet fiyatı artı güvence altına alınmış, maliyet fiyatına bağlı bir kâr yüzdesi. Buradan, tekellerin, mümkün olduğu kadar fazla kâr elde etmek için gerçek maliyet fiyatını yükseltmeye uğraştıkları sonucu çıkmaktadır. ABD devlet organları, silahlanmaya yönelik ürünlerin fiyatlarını, rasgele aldıkları örneklere göre kontrol ederek, 60'lı yılların ortalarındaki fazladan ödemelerin yaklaşık 10 milyar Dolar tuttuğunu saptamışlardır.

Askerileştirme, ekonomik hedeflerin dışında politik hedeflere de ulaşmaya çalışmaktadır :

1. Özellikle sosyalist dünyaya karşı savaş için, yine sosyalist dünyaya karşı saldırılar düzenlemek için, ve böylelikle kendi ekonomik ve politik çelişkilerini çözmek için askersel gücün toparlanması.

2. Sürüm pazarlarının, hammadde kaynaklarının ve sermaye yatırım alanlarının yeniden paylaşımına ilişkin diğer emperyalist güçlerle olan tartışmalı sorunların çözümü için askersel potansiyelin yığılması. Dünya egemenliğini ele geçirme savaşında saldırıların düzenlenmesi.

3. Emekçi yığınların kapitalist sömürüye ve politik gericiliğe karşı artan direnişlerini kırma savaşında iç gericiğin desteklenmesi.

4. Eski sömürgelerindeki ve bağımsız ülkelerdeki egemen-

liklerini askersel zorla desteklemek ve özgürlüğüne kavuşmuş ülkeleri kapitalist dünya ekonomi sistemine bağlamak, bazı durumlarda da bu tür ülkelerdeki kapitalist düzeni onarmak için askerileştirmeden ve askersel saldırılardan bir araç olarak yararlanılması.

ASKERİLEŞTİRMENİN BOYUTLARI

Bugünkü kapitalist dünyada askerileştirme devasa boyutlara ulaşmıştır. NATO'nun kuruluşundan bu yana bu saldırgan blok ülkeleri 1700 milyar Dolardan fazla harcamada bulunmuşlardır. Yalnız 1974 yılındaki NATO harcamaları 131.6 milyar Dolarla, 1949 yılındaki harcamaların yedi katına çıkmıştır. Özellikle ABD, silahlanma harcamalarını artırmaktadır. 1975 yılında silahlanma bütçesinde 85.8 milyar Dolarlık bir harcama öngörülmüşken, 1980 için bu harcamalar 140 milyar Dolar olarak planlanmıştır. 1976 dan 1980 e kadar ABD, silahlanmaya yönelik amaçlar için toplam 636 milyar Dolar harcamıştır.

Savaş sonrası yirmi yıl içinde ABD'nin silahlanma harcamaları, ikinci dünya savaşı öncesindeki yirmi yıl içinde yaptığı silahlanma harcamalarını elli kat aşmıştır. 1970 yılında, ekonomik yönden gelişmiş ülkeler silahlı kuvvetlerinin tümünde ABD'nin payı % 48.6, silahlanma harcamalarındaki payı ise % 71.1 oranını buluyordu. ABD te-kelleri, askerileştirmeye sadece kendileri çok yakından ilgilenmekle kalmayıp, aynı zamanda her yola başvurarak diğer ülkeleri de bu işin içine çekmektedirler. Yalnız 1974 yılı içinde ABD, 135 ülkeye toplam 8.3 milyar Dolar tutarında silah ihracatı yapmıştır.

Askerileştirme, maddi üretimden, önemli ölçüde malzeme ve iş gücü kaynağının azalmasına neden olmaktadır. Tüm kapitalist dünyadaki silahlı kuvvetler ve silah sanayisinde yaklaşık 100 milyon kişi çalışmaktadır. Bunlar arasından 80 milyonu, askerlik mekanizmasına hizmet eden sivil işçi ve ücretlilerdir.

Askerileştirme, sivil üretim kollarını da etkilemekte, bu kollar da giderek artan bir oranda silah sanayisine katılmaktadırlar. Askersel harcamalar, NATO ülkelerindeki yeni sermaye yatırımları toplamının % 60 ını yutmakta, bilimsel araştırmaların önemli bir bölümü askersel amaçlara hizmet etmektedir. ABD'de bilimsel araştırmalar için yapılan harcamaların % 60 dan fazlası askersel teknolojinin payına düşmektedir.

ASKERİLEŞTİRMENİN EKONOMİK SONUÇLARI

Ekonominin askerileştirilmesi, emperyalizm dönemindeki kapitalizmin çürümüşlüğüne en tartışmasız kanıtlarından biridir. Askerileştirme, ekonomik açıdan tıpkı savaş gibi, toplumsal zenginliğin saçıp sevrulmasından, salt masraftan başka bir şey değildir. Marx'ın belirttiği gibi, silahlanma harcamalarının, "ulusun, ekonomik açıdan, sermayesinin bir bölümünü suya atmasından farkı yoktur."

Burjuva ideologları, askerileştirmenin, kapitalizmin gelişmesini, pazarların büyümesini teşvik ettiğini, kapitalizmi bunalımlardan kurtardığını, işsizliği azalttığını ve işyerlerini güvence altına aldığını ilan etmektedirler. J.M.Keynes ve yandaşları da bir zamanlar, askerileştirmeye ilişkin görüşlerin propagandasını yapıyorlardı. Hatta liberal burjuva ekonomi uzmanları, örneğin J.K.Galbraith, askerileştirmenin ekonomi üzerindeki olumlu etkisini savunmaktadır. Galbraith, "modern sanayi toplumu" adlı kitabında, askerileştirmenin, bugünkü kapitalist ekonominin istikrar kazanmasında zorunlu bir koşul olduğu, silahlanma harcamalarının, ekonominin gelişmesi üzerinde yararlı etkide bulunduğu, ve silahlanma yarışının belirli bir şekilde sınırlandırılmasının, sanayi sisteminin gereksinimleriyle çelişki içinde bulunduğu görüşünü belirtiyordu.

Aslında askerileştirme, ekonominin gelişmesi üzerinde son derece olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Bu olumsuz etkiler şu şekilde meydana çıkmaktadır :

Birincisi : Askerileştirme, ağır bir boyunduruk olarak kapitalist ekonomiye yük olmakta, üretimin gelişme hızını engellemekte ve sonunda ulusal ekonomiyi tüketmektedir. Tanınmış İngiliz ekonomi uzmanı Shonfield'in İngiltere ve Federal Almanya için açıkladığı ilginç verilerden, Federal Almanya'daki sözümona "ekonomik mucize"nin nedenlerinden biri olan, ikinci dünya savaşından sonraki ilk on yılda silahlanmaya yönelik hiç denecek kadar az harcama yapmış olması gerçeğine karşın, askerileştirmenin, İngiliz ekonomisindeki gelişme hızını engellediği ortaya çıkmaktadır.

Ulusal gelirin hatırı sayılır bir bölümünü silahlanma harcamalarının yuttuğu ülkelerde, sanayi üretimindeki gelişme hızının daha az olduğu genel bir yasallık olarak saptanabilir. Örneğin ABD'de 1960 ve 1971 yılları arasında, doğrudan silahlanma harcamaları, gayri safi ulusal ürünlerin % 7-11 ini yutmuş, ve sanayi üretimindeki artış da % 74 olmuştur. Japonya'da ise, silahlanma harcamaları, ulusal ürünlerin % 1 inden daha az tutmuş, buna karşılık sanayi üretimindeki artış % 322 ye ulaşmıştır.

İkincisi : Askerileştirme, sanayi üretiminde belirli bir artışa neden olursa da, bu ancak başlangıç dönemlerinde gerçekleşir. Sonunda ulusal zenginliğin mutlak artışına hiç bir etkisi olmamaktadır. Örneğin ikinci dünya savaşı sırasında -1941-1945 yılları arasında- ABD'de üretim hacmi yılda % 15-20 oranında bir büyüme göstermiştir. Ama silahlanmaya yönelik ürünler işe yaramaz bir şekilde kulanılmış, ve ABD'nin ulusal zenginliği bu süre içinde sadece % 2.5 oranında artmıştır.

Üçüncüsü : Askerileştirme, ekonomideki oransızlığı artırmaktadır. Silahlanmaya yönelik üretim, barışçıl amaçlara dönük üretimi adım adım geriletmektedir. Devletin silahlanmaya yönelik ürünlere olan talebi, sivil üretim mâtüllerine olan talebin azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Si-

lahlanmaya yönelik üretim, devletten, ayrıcalıklar ve her çeşit mali yardım görmekte, gayri safi ulusal ürünlerdeki payı giderek azalan sivil üretimden daha çabuk büyümektedir.

Dördüncüsü : Askerileştirmenin kaçınılmaz sonuçları, enflasyon, yükselen fiyatlar ve artan geçim masraflarıdır.

Silahlanma harcamalarının artması, bütçede bir açığın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu açığı kapatmak için devlet tahviller çıkartmaktadır. Bu tahviller genellikle, kağıt para yanında dolaşımda bulunan banknotları karşılık olarak tedavüle çıkaran emisyon bankaları tarafından satın alınmaktadır. Tahviller için banknotların tedavüle çıkarılması, kağıt paranın ek bir emisyonuna eşdeğer olmakta ve kaçınılmaz olarak enflasyonla sonuçlanmaktadır. Enflasyona da, yükselen fiyatlar ve artan geçim masrafları eşlik etmektedir. Tüm bunlara, tekellerin kendi ürünleri için fiyatları durmadan yükseltmesiyle de meydan verilmektedir.

SBKP programında yer alan aşağıdaki sav da böylece onaylanmış olmaktadır : " Militarizm, tekel burjuvazisinin ayrı ayrı gruplarını zenginleştirmekte ve böylelikle ulusu güçten düşürmektedir ; militarizm, vergilerin, artan enflasyonun ve pahalılığın yükü altında acı çeken halkların yıkımına neden olmaktadır."

SİLAHSIZLANMANIN EKONOMİK OLASILIKLARI VE SONUÇLARI

Sosyalist dünya sistemi, özellikle Sovyetler Birliği, uluslararası komünist ve işçi hareketi ve ulusal kurtuluş hareketi gibi böylesine heybetli güçlerin yardımıyla savaşları önlemek için günümüzde nesnel olanaklar bulunmaktadır.

Ancak burjuva ideologları, askerileştirmeyi azaltmanın, silahsızlanmanın, güya kitleler halinde işsizliğe neden olacağı ve halk yığınlarına yeni yeni acılar getireceği iddialarıyla gelişmiş kapitalist ülkeler emekçilerini

ürkütmeyle çalışmaktadırlar.

Bu gerçekten böyle midir ? Silahsızlanma mümkün müdür ve ekonomik hangi sonuçları vardır ? Marksizm bu sorulara gayet açık bir yanıt vermektedir : Tam ve genel bir silahsızlanma yalnız gerçekleştirilmekle kalmaz, aynı zamanda elverişli sosyo-ekonomik sonuçların da ortaya çıkmasını sağlar.

Bu sonuca, Birleşmiş Milletler adına genel silahsızlanma sorununu araştıran uzmanlar da varmıştır. Aralarında ABD, İngiltere, Fransa, Hindistan ve Pakistan'ın da bulunduğu on ülke temsilcisinin katıldığı bu çalışma komisyonu oybirliğiyle şu sonuca varmıştı : "Tam ve genel bir silahsızlanmanın gerçekleştirilmesi, tüm insanlığın mutlak yararına olurdu."

Ünlü Amerikalı ekonomi uzmanı V.Perlo, "ABD ve Sovyetler Birliği : Ekonomik yarış", New-York 1960, adlı kitabında şöyle yazıyor : "ABD silahlanma yarışına son verse ve tüm mali olanakları sivil sanayinin kalkınması için dağıtsa, her Amerikan ailesi yılda hemen hemen 6000 den 10000 Dolara kadar bir gelire sahip olabilirdi."

Komünist ve işçi partileri Avrupa konferansı belgelerinde şöyle denmektedir : "Artan silahlanma harcamaları, emekçiler üzerinde, halk yığınları üzerinde her geçen gün daha da ağırlaşan bir yük olmaktadır. Eğer bu paralar, halkların yaşam düzeyini yükseltmek için, ekonomik geri kalmışlığın aşılması için, gelişen ülkeleri desteklemek ve onlara yardım etmek için ve de çevre kirlenmesini önlemek için kullanılsaydı, tüm insanlığın ilerlemesinde çok büyük yararı olurdu."

Engels kendi döneminde militarizmin iç yüzünü açıklarken, silahsızlanma için çağrıda bulunmuş ve bunun da bütünüyle gerçekleştirilebileceğini öne sürmüştü. 1893 yılında "Avrupa silahsızlanabilir mi ?" başlıklı makalesinde şunları yazıyordu : "Yirmi beş yıldan beri tüm Avrupa

bugüne kadar görülmemiş bir ölçüde silahlanıyor. Her büyük devlet, savaş hazırlığında ve askersel güçte diğerlerinden üstün olmak için uğraşıyor...Bu çıkmazdan kurtulmak için dünyada henüz kimsenin görmediği bir imha savaşından başka çıkar bir yol yok mudur ?

Ben derim ki : Silahsızlanma ve bu sayede barışın güvencesi mümkündür, hatta bu oldukça kolay gerçekleştirilebilir..."

Zamanımızda bu olanaklar kat kat artmıştır, çünkü çağdaş emperyalizm, değişikliğe uğramış uluslararası bir durumla karşı karşıya bulunmaktadır. Ancak bu olanak kendiliğinden bir gerçekliğe dönüşemez. Bunun için halk yığınlarının özverili ve ardıcıl bir savaş yürütmesi zorunludur.

İlerici güçlerin barış uğruna verdikleri savaş başarıları sonuçlar doğurmaktadır.

Bu savaşın en ön saflarında, 24. Kongre kararlarıyla uyumlu bir şekilde, tutarlı Leninci dış politika ilkelerine dayalı barış programını gerçekleştiren Sovyetler Birliği yürümektedir ki, bu dış politika, yeni bir savaş çıkarmaya uğraşan emperyalist çevrelere bu olanağı vermemektedir.

SBKP 25. Kongresinde Merkez Komitesi raporunda şöyle denmektedir : "Bu program, soğuk savaşın sona ermesi için gerçek yolu göstermekte ve savaş tehlikesinden barışçıl işbirliğine geçiş için verilecek savaştaki ödevleri açık seçik formüle etmektedir.

Yaşamın kendisi de bu programın gerçekçi niteliğini ve güncelliğini onaylamıştır. Ve dünya barışı henüz hiç de güvence altına alınmamış olmasına karşın, kesinlikle şunu söyleyecek gerekçelerimiz vardır : Uluslararası ortamın düzelmesi, sürekli bir barışın sağlanmasının yerine getirilmez bir istek değil, tersine doğrudan doğruya gerçekçi bir hedef olduğuna ilişkin inandırıcı bir kanıttır."

Lenin daha Sovyet iktidarının ilk yıllarında, silahsız-

lanmanın, sosyalizmin ülküsü olduğunu önemle belirtmiştir. Sosyalizmin, özellikle de Sovyetler Birliğinin ekonomik, politik ve askersel savunma gücünden destek alan ilerici güçler, bu ülkü uğruna ardıcıl olarak savaşmaktadırlar.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM ULUSLARARASI ARENADA TEKELCİ SERMAYENİN DIŞ EKONOMİK YAYILMASINDA DEVLET DESTEĞİ

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin eğilimlerinden biri de, yeni sömürgeciliğin tüm biçimlerini desteklemek üzere, uluslararası arenadaki egemenliklerini sağlamlaştırmak ve güçlendirmek için burjuva devletinden yararlanmasıdır. Bu konuda, emperyalist ülkelerin diğer ülkelere yaptığı sözümona "yardımlar" başlıbaşına bir rol oynamaktadır.

Bu "yardımlar"ın niteliği ve coğrafi yönü, tekелci sermayenin, dünyanın şu yada bu bölgesindeki duruma göre erişmeye çalıştığı stratejik hedeflere uygun olarak değişmektedir. İşte ikinci dünya savaşından sonraki ilk yıllarda ABD "yardımları", Marşal planı ve Truman doktrini denilen finansmanlar halinde genellikle batı Avrupa ülkelere böyle akmıştır. Bu durumda, ABD tekелci sermayesi, batı Avrupa'daki devrimci hareketin bastırılmasını finanse etmiş, batı Avrupa tekелci sermayesine askersel-ekonomik potansiyelini yeniden eski durumuna getirmesi için yardımda bulunmuş, ve aynı zamanda yığılan metalar için bir sürüm pazarı da sağlamıştır.

50'li yılların ortalarından sonra, batı Avrupa tekелci sermayesinin yeteri kadar güçlenmesinden ve bunun yanında emperyalist sömürge sisteminde hızlı bir çöküşün de başlamasından buyana, ABD tekellerinin "yardımları" genellikle güneydoğu Asya ülkelere, yakın ve orta doğuya, latin Amerika ve Afrikaya akmaktadır. 50'li yılların sonlarına kadar, ABD'nin, yukarda adı geçen ülkelere yaptığı bu "yar-

dımlar" yaklaşık 43 milyar Dolar tutmaktadır, ne var ki bu paranın büyük bölümü saldırgan bloktaki müttefiklere "askersel yardım" olarak verilmiştir; ekonomik çıkarlar için harcanan paralar ise % 20 oranını dahi bulmamıştır.

60'lı yılların başlangıcından buyana, özgürlüğüne kavuşmuş bir çok ülkede, ekonomik bağımsızlık ve geri kalmışlığı ortadan kaldırmak için bir savaş başladı. Bu ülkelerden bir kaçı, kapitalist olmayan gelişme yoluna girdi, ve emperyalist güçlerin tekelci sermayesi, gelişen ülkelerdeki pazarları yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Bu koşullar altında, tekelci "yardımlar"ın stratejisi yeniden değiştirildi. Bundan böyle, emperyalist güçlerin gelişen ülkelere "yardımı", bu ülkelerin ekonomisine, yabancı tekellere ve ulusal sermayeye ait karma şirketlerin kurulması aracılığıyla el atmak; ulusal sermayeyi yabancı tekellerle kaynaştırmak; bu ülkelerin iç pazarını ele geçirmek ve kendileri için korumak amacını gütmektedir. Bu yüzden "yardımlar"ın önemli bir bölümü şimdi bu ülkelerin ekonomilerine akmaktadır.

Emperyalizmin günümüzde gelişen ülkelere yaptığı "yardımlar", sadece özel tekellere meta ve sermaye ihracı için uygun koşullar yaratmak, bu ülkeleri askersel saldırılar için bir üs haline getirmek amacına yönelik olarak kalmamakta, ayrıca bu ülkeleri her çareye başvurarak kapitalist dünya ekonomi sistemi içinde tutmak ve kendilerine sosyalist perspektifler açan kapitalist olmayan gelişme yoluna girmelerini önlemek amacını da gütmektedir.

Tekelci sermayenin dış ekonomik yayılmasındaki destek, dış pazarlardaki düşürümün (Dumping) devletçe finanse edilmesiyle, özel tekellerin meta ve sermaye ihracına devlet tarafından verilen güvenceler ve sağlanan mali yardımlarla da gerçekleşmektedir.

ULUSLARARASI DEVLET-TEKELCİ BİRLİKLER

Uluslararası arenada, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, devletler arası tekелci birlikler şeklinde ortaya çıkmaktadır : Avrupa Ekonomik Topluluğu (EWG), Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası-IBRD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Kalkınma Ortaklığı (IDA) ve diğerleri.

Uluslararası devlet-tekелci birliklerin en karakteristiklerinden biri, Avrupa Ekonomik Topluluğudur ("Ortak Pazar"). EWG'nin kurulması için 1957 yılında altı batı Avrupa ülkesi anlaşmaya imzalarını atıyordu : Federal Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg. 1973 yılında, İngiltere, İrlanda ve Danimarka da EWG'ye katıldı.

EWG, hem kendi hem de yabancı ülke halklarını sömürmek, emperyalist sömürge sistemini sürdürmek ve kollektif bir yeni-sömürgecilik uygulamak, devrimci hareketi bastırmak ve sosyalist dünya sistemine karşı birlikte savaşmak için, ellerinde bulunan devletlerin toplam gücünden yararlanan batı Avrupa emperyalist ülkeler tekелci sermayesinin bir birliğidir.

Bu tür uluslararası devlet-tekелci birlikler kurma uğraşları, daha önce de belirtildiği gibi, kapitalist dünya sisteminde, özellikle üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkilerde ortaya çıkan bir artışın ifadesi olmaktadır. Toplumsal üretim, ulusal sınırları aşmaktadır. Uluslararası iş bölümünün geniş bir şekilde yaygınlaşması, üretici güçlerin uluslararası hale gelmesine, üretimin toplumsal karakterinin artmasına neden olmakta ve üretimin yalnız ulusal değil, uluslararası çapta koordine edilmesini de gerektirmektedir. EWG biçimindeki devletler arası birliklerin kurulması, bu sorunu, kapitalist temel üzerinde çözüme girişimlerini temsil etmektedir. Üretimin ayrı ayrı özellikler göstermesi ve yeni sanayi dallarının ortaya çıkışı, tarımda makineli üretime geçiş, maddi üre-

timin gelişmesinde bilimsel araştırmaların artan önemi - tüm bunlardan sadece, devasa sürüm pazarlarını gerektiren büyük seri üretimin kazançlı olduğu sonucu çıkmaktadır.

İç pazarların alırlığı (İstiap kabiliyeti), emekçi yığınlarının sefaletе düşme süreciyle kısıtlanmaktadır. Pazarlar, üretimin olanaklarından daha yavaş büyümektedir. Aynı zamanda, sosyalist dünya sisteminin doğması ve gelişmesi ve de sömürge sisteminin çökmesi sonucunda emperyalist tekellerin dış pazarlardaki konumları sarsılmakta, bu pazarlar uğruna verilen, emperyalist güçler arasındaki savaş da sertleşmektedir. Dünyayı yeniden paylaşmak için eski yöntemlere başvurmak, yani savaşlar çıkarmak, bir takım tehlikeleri göze almayı gerektirmektedir ve bizzat kapitalizmin kendi varlığını tehdit etmektedir. Tekeller, dış pazar sorununu, belirli bir süreye kadar uluslararası devlet-tekelci birlikler kurarak çözmeye uğraşmaktadırlar. Ama bu birlikler, ne iç ilişkileri ne de emperyalist güçler arasındaki ilişkileri ortadan kaldıramamakta, tersine daha da artmasına neden olmaktadır.

Lenin, "Avrupa birleşik devletlerinin yazgısı üzerine" başlıklı makalesinde, bu tür birliklerin kurulma olasılıklarını önceden görerek nitelik ve amaçlarını tam olarak betimlemiştir. "Elbette ki, kapitalistler arasında ve iktidarlar arasında geçici anlaşmalar mümkündür" diye yazıyordu. "Bu anlamda Avrupa birleşik devletlerinin de, Avrupa kapitalistleri arasında bir anlaşma yerine geçmesi mümkündür...ama ne için ? Sadece, Avrupada sosyalizm, birlikte nasıl baskı altında tutulabilir, ele geçirilen sömürgeler Japonya ve Amerika'ya karşı birlikte nasıl savunulabilir...işte bunun için."

Bu tanımlama bütünüyle, tekelci sermayenin,EWG gibi,bu tür devletler arası anlaşmaları için de geçerlidir.

SBKP 24. Kongresi, "sosyalizme karşı çabaların birleşmesinde, ne bütünleşme sürecinin ne de emperyalistlerin sınıf çıkarlarının, emperyalist devletler arasındaki ilişkileri ortadan kaldıramadığını" saptamıştır.

TEKELCİ SERMAYE İLE BURJUVA HÜKÜMETLERİ ARASINDAKİ KİŞİSEL BİRLEŞMENİN GELİŞMESİNDE YENİ BELİRTİLER

Eğer tekелci sermaye ile burjuva hükümetleri arasındaki artan kişisel birleşmenin (Personalunion) ayrıntılarına girilmezse, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin ana gelişme doğrultularının tanımlaması eksik kalır. Tekeller iktidarının burjuva devleti iktidarıyla gerçekleştirdiği birliğin örgütsel yönden başta gelen şekli bu kişisel birleşme olmaktadır.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin gelişmesi, tekелci sermaye ile burjuva hükümetleri arasındaki kişisel birleşmenin daha da güçlenmesini teşvik etmektedir, ve bu kişisel birleşme, Lenin'in kanıtladığı gibi, bütünüyle emperyalist gelişme aşamasındaki kapitalizme özgü bir durumdur ve iki ana doğrultuda uygulanmaktadır : 1. Hükümet memurları, özel tekellerin ya da bankaların yönetim kurullarında önemli görevler üstlenmekte; 2. Tekellerin ajanları ve büyük sermaye şirketlerinin ya da bankaların sahipleri, burjuva hükümetlerinde yönetim makamlarına geçmekte.

Buna bağlı olarak, askersel-sanayi-komplekslerinin kurulması, yani emperyalist devletlerdeki askersel çevrelerin tekellerle içiçe kaynaşması özellikle ilgi çekicidir.

Tekellerin burjuva devletiyle içiçe kaynaşmasının örgütsel bir biçimi de, ikinci dünya savaşından sonra çok yaygınlaşan, tekелci sermayeyi temsil eden birliklerin burjuva hükümetleri üzerindeki etkileridir. Emperyalist ülkelerin tümünde sanayiciler birlikleri bulunmaktadır : ABD'de, National Assoziation of Manufacturers of the USA (NAM), Federal Almanya'da, der Bundesverband der Deutschen Industrie (BDI), italya'da, Confederazione Generale dell'Industria Italiana. Bu birliklerde görüşülmeden önce, ülkenin ekonomik ve politik yaşamını ilgilendiren hiç bir

Önemli sorun hükümetlerce karara bağlanamamaktadır. Hatta Avrupa Ekonomik Topluluğunun faaliyetleri, EWG-ülkeleri tekелci sermayesinin özellikle bu amaç için kurulmuş olan devletler arası bir örgütü tarafından denetlenmekte ve yönlendirilmektedir : "Ortak Pazar" ülkeleri sanayicileri uluslararası birliği (UNICE - Union des Industries de la Communauté Européenne). Bu örgüt, EWG'ye dahil ülkeler sanayilerinin yetkili temsilcisi olarak, EWG resmi organlarından önce davranma hakkına sahiptir. UNICE'nin temsilcileri, EWG'nin, Avrupa kömür, çelik ve atom topluluğunun resmi üyeleri ve işbirlikçileridir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN ÇÖZÜMLENMESİNDEKİ BAZI YÖNTEMSSEL SORUNLAR

KAPİTALİST ÜRETİM BİÇİMİNDE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN YERİ

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmi, tekелci kapitalizmden farklı, özel bir aşama olarak belirtmemiştir. Bazı durumlarda bu terimi eşanlamlı olarak kullanmıştır ki, aynı zamanda kapitalist üretimin toplumsal karakterinin artması ölçüsünde ve de emperyalizmin değişen uluslararası konumunun etkisi altında, tekелci kapitalizmde ortaya çıkan yeni görünüşleri de açıklamıştır. Lenin, işte bu ilke doğrultusunda, tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüştüğünü kanıtlamıştır.

Bu nedenle devletle bütünleşen tekелci kapitalizmi, kapitalizmin gelişmesinde özel bir dönem ya da özel bir aşama olarak tanımlama denemeleri tamamen asılsızdır. Bu durumu savunanlar, bu dönemin ne zaman başladığına ilişkin farklı görüşler ileri sürmektedirler. Bir bölümü, dünyanın iki ayrı sisteme bölündüğü ve kapitalizmin genel bunalımı patlak verdiği anda başladığı görüşündedirler. Diğerleri ise, bu dönemin başlangıcını, 1929-1933 dünya ekonomik bunalımına bağlamaktadırlar.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin, kapitalizmin özel bir gelişme aşaması olduğuna ilişkin iddialar nasıl sebeplendirilmektedir ?

Herşeyden önce, emperyalizmin toplam ekonomisinde, kapitalizmin serbest rekabet döneminden tekелcilik dönemine geçişi sırasında meydana gelen değişikliklerin derinlik ve önemini gölgede bırakan sözde niteliksel değişikliklerin ortaya çıkmış olmasıymış. Bu da, emperyalizmin, Lenin tarafından bulunan ve gerekçelendirilen bazı özelliklerinin güya önemini yitirmesi sonucunu veriyormuş. Ancak bu iddianın lehine, kısmen de olsa inandırıcı hiç bir kanıt gösterilmemektedir. Niteliksel sıçramaların ve değişikliklerin tümü, esas itibariyle burjuva devletinin artan ekonomik işlevine ve ekonomik yaşama karışmasının yeni biçimlerine ve mekanizmasına indirgenmektedir.

Çağdaş koşullarda, burjuva devletinin, 20. Yüzyıl başlarındaki devletten farklı olarak bugün, altyapının bir bölümünü belirli bir dereceye kadar bizzat kendisinin oluşturduğuna dair iddialarla karşılaşılmalıdır. Ayrıca, burjuva devletinin işverenlik faaliyetlerinde bir artış da hedef edinilmektedir. Devlet mülkiyetinin ortaya çıkması ve gelişmesi, üretim ilişkilerinin niteliğini, devlet kuruluşlarında dahi kesinlikle değiştirmemektedir. Devlet kuruluşlarında, üretim araçları üzerindeki mülkiyet kapitalist olarak kalmıştır, ve toplam tekелci sermayenin kollektif mülkiyetidir. Özel tekeller, işçi sınıfının devlet kuruluşlarında ürettiği artık değeri, devletin yardımıyla ceplerine indirmektedirler. Devletin, özel önemi nedeniyle başta gelen bir ekonomi sektörünün yasal sahibi olmasına karşın, üretim ilişkilerinin niteliğinde hiç, alt ve üstyapı ve de bunların karşılıklı ilişkileriyle ilgili marksist yorumda da pek büyük bir değişiklik meydana gelmemiştir. Devlet ne kadar aktif ve de giderek ne kadar etkili olursa olsun, bir üstyapı olarak, ekonomiye egemen

olan sınıfın organı olarak kalmakta, niteliği ve etkinliği, eninde sonunda ekonomik altyapının içeriği ve yapısı ile belirlenmektedir.

Tekelci sermayenin burjuva devletinden aktif ve kapsamlı bir şekilde yararlanması, tekelci sermayenin niteliğini, üretim ilişkilerinin niteliğini değiştirmez. Devlet-tekelci ilişkiler, tekelci sermaye ilişkileri sistemine bütünüyle uymaktadır. Bu nedenle, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmi, başlıbaşına bir gelişme aşaması olarak tanımlamak, hiç de gerekli değildir.

Hatta Lenin, "tekelci kapitalizm" in niteliğiyle, "devletle bütünleşen tekelci kapitalizm" in niteliği arasına bir eşitlik işareti koymuştur. Örneğin, 8. Kongrede kabul edilen, Lenin'in hazırladığı Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Programında şöyle denmektedir : "Dünya kapitalizminin, bütünüyle olağanüstü yüksek bir gelişme aşamasına ulaşması, serbest rekabetin, yerini devletle bütünleşen tekelci kapitalizme terketmesi, üretim sürecinin toplumsal olarak düzenlenmesi için bir aygıtın gelişmesi ve ürünlerin bankalar ve de kapitalist birlikler tarafından paylaşılması, kapitalist tekellerin büyümesine bağlı olarak fiyatların yükselmesi ve şirketlerin işçi sınıfı üzerindeki baskılarının artması, işçi sınıfının emperyalist devlet tarafından köleleştirilmesi, proletaryanın ekonomik ve politik savaşının çok zorlaşması, emperyalist savaşın yarattığı korku, sefalet ve yıkım - işte bütün bunlar, kapitalizmin sonunu ve toplumsal ekonomide daha yüksek bir biçime geçişi zorunlu hale getirmektedir."

20. Yüzyıl başlarındaki tekelci kapitalizmle günümüz kapitalizmi arasındaki tüm farklılık, egemenliğin derecesinden, boyutlarından, tekelci sermaye egemenliğinin biçimlerindeki karmaşıklık ve kapsamlılıktan ileri gelmektedir. Çağdaş aşamada tekellerin devletten yararlandıkları çok yönlü ve karmaşık biçimlerden, tekelci sermayenin,

günümüz burjuva toplumunun ekonomik, politik ve ideolojik yaşamının tüm alanlarında egemenliğini daha da arttırdığı sonucu çıkmaktadır. İki sistem arasındaki savaşın koşullarında, yaygınlaşan bilimsel-teknik devrimin koşulları altında, emperyalizm başka türlü varlığını sürdüremezdi.

Tekelci sermaye egemenliğinde yeni biçimlerin ortaya çıkışı, kapitalist üretim ilişkileri sisteminde köklü değişikliklerin meydana geldiğini kanıtlamamaktadır. Bu biçimler, emperyalizmin yeni ekonomik özellikleri değildir. Bunlar daha çok, bugün tekelci sermayenin işlevini yerine getirdiği yeni koşullar altında emperyalizmdeki özelliklerin daha da gelişmesinden ibarettir.

Lenin, tekelci sermayenin ekonomik özünü meydana çıkarmış ve tarihsel konumunu belirtmiştir. Kapitalizmin genel bunalımlarına ilişkin öğretisi, emperyalizmin tarihsel konumuyla ilgili Leninci savların geliştirilmesi ve ekonomik toplum biçimi olarak kapitalizmin tarihsel çöküşünü yerine getiren olguların teorik yönden genelleştirilmesidir. Kapitalizmin çöküşü, kendi iç çelişkilerine, kapitalizmin emperyalist gelişme aşamasındaki niteliğine, tekelci kapitalizmin çağdaş koşullar altındaki gelişmesine bağlı olmaktadır. Ancak, kapitalizmin çöküşünü yerine getiren olguların gelişmesi, bu sürecin geçtiği somut tarihsel koşullara bağlı kalmakta, ve başlıbaşına bir araştırmanın konusu olmak zorundadır. Bu durumda araştırma konusu, ekonomik toplum biçimi olarak kapitalist dünya sisteminin çözülüş ve çöküş sürecidir.

Genel bunalımlar, tüm kapitalist ülkelerde, genel yasallıklara göre ortaya çıkmaktadır. Ama genel bunalımların, her tarihsel aşamada ve her ülkede kendi özel belirtileri de vardır. Bu süreç, kapitalizmin sadece kendi iç gelişme yasallıklarına bağlı kalmamaktadır. Kapitalist dünya sisteminin eski "dış mahalleleri"ni oluşturan ülkelerde, yani sömürge boyunduruğundan kurtulmuş olan ve ekonomik

bağımsızlıkları için savaşılan ülkelerde ve sosyalist dünya sisteminde gelişen olaylar da bu süreci etkilemektedir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM SİSTEMİNDE TEKELLER VE BURJUVA DEVLETİ

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin özelliği, iki iktidarın birleşmesinden ibarettir : Tekelci sermayenin ve burjuva devletin iktidarı. Tekelci sermaye bu birlikte hangi rolü oynamaktadır, ve burjuva devletin işlevi nedir ? Ekonomi yazınında, burjuva devletin etkin ekonomik bir rol oynama olasılığı bir süre kabul edilmemiştir. Böylelikle, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm sorununun tamamı, burjuva devletin tekeller tarafından kötüye kullanılması şeklinde bir tanımlamaya indirgeniyordu. Devletin, yeniden üretim sürecine karışma biçimleri ve mekanizması da görmezlikten geliniyordu. Burjuva devletin etkin ekonomik rolünü çözümleme denemelerine, o zamanlar bu devletin sınıfsal niteliğini yadsımaya yönelik denemeler gözüyle bakılıyordu.

İkinci dünya savaşı öncesi özellikle faşizm Almanyasında ve İtalya'da yayılan ve savaştan sonra başta gelen tüm emperyalist ülkeleri kapsayan, tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme hızla dönüşme süreci, bu görüş açısının tek yanlı olduğunu kanıtlamıştır.

Diğer bir görüşe göre de, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, etkileri eşit iki güçten oluşan ve bu güçlerden herbirinin başlıbaşına rol oynadığı bir birliktir : Devlet ve tekeller; Bu görüş, burjuva toplumundaki seçmenlere sadece burjuva sınıfı temsilcilerinin değil, seçilen hükümet güya tüm seçmenlerin çıkarlarını gözettiğinden, emekçi halkın da dahil olduğunu ileri sürmektedir.

Bu görüşten çıkarak, tekелci sermayenin, burjuva devletini "emri altına aldığı" savı da kesenkes yadsınmıştır. Bir "emir altına alma"nın değil, burjuva devletin tekел-

ci sermaye ile bir "içiçe kaynaşması"nın sözkonusu olduğu öne sürülmüştür.

Aslında devletle bütünleşen tekелci kapitalizm sistemindeki belirleyici rol, tekелci sermayeye düşmektedir. Çağdaş burjuva devleti, SBKP Programında tanımlandığı gibi, tekелci burjuvazinin işlerini yürüten bir kuruldur. "İçiçe kaynaşma" deyimine gelince, bu deyim, "içiçe kaynaşan" güçlerin karşılıklı ilişkisi hakkında hiç bir fikir vermemektedir. İşte bu nedenle Lenin, hem tekellerin devletle "içiçe kaynaşma"sından hem de devletin, tekелci sermayenin "emri altına girme"sinden söz etmiştir.

Devletin yeniden üretim sürecine etkin olarak karıştığını kabul edersek, bu karışmanın, eninde sonunda ve de özellikle toplam tekелci sermayenin çıkarları doğrultusunda olacağı da açık bir gerçektir. Elbette ki, tekелci burjuvazinin herhangi bir grubunun çıkarları belirli bir anda toplam tekелci sermayenin çıkarlarına uygun düşmeyebilir. Böyle bir durumda, burjuva devleti, toplam tekелci sermayenin çıkarlarını savunmak için bu gruplara karşı önlemler alabilir. Durumu idare edebilmek için ve artan sosyal çelişkilerin etkisi altında devlet, emekçilere bir takım ödümler vermek zorunda kalmaktadır. Ama bu ödümler devletin sınıfsal niteliğinde hiç bir değişiklik yapmamaktadır. Tekелci sermayenin günümüz burjuva devletini "emri altına"alıp almadığına ya da birbirleriyle "içiçe kaynaşıp" kaynaşmadığına dair tartışmalar skolastik bir içerik taşımaktadır ve bütünüyle "etkileri eşit" güçler teorisini doğrulamaktan öteye gitmemektedir.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin içeriğinin, tekellerin iktidarıyla burjuva devleti iktidarınının birleşmesi olarak SBKP Programında yer alan tanımlanmasına, bu sorunun Leninci yorumu temel teşkil etmektedir. Lenin, "savaş ve devrim" adlı yapıtında, "serbest rekabet döneminin kapitalizmi" diye yazıyordu, "dev tröstler, şirketler

ve karteller kapitalizmine" dönüşmektedir, ve şunu saptı-yordu : "Bu gruplar (tekeller kastediliyor), kapitalist üretimin devletleştirilmesi için, kapitalizmin dev ikti-darını devletin dev iktidarıyla, milyonlarca insanı dev-let kapitalizminin biricik örgütünde toplayan tek bir mekanizmada birleştirmek için gerekli temelleri yaratmak-tadırlar."

Tekelci sermaye iktidarıyla devlet iktidarının birliği, tekelci sermayenin çıkarlarına hizmet etmektedir, ve bu birlikte sözü geçen güç de, tekelci sermayeden başkası değildir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM - SOSYALİZMİN EKSİKSİZ MADDİ HAZIRLIĞI

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin içeriğinin çö-zümlenmesi ve somut belirtileri, üretim araçları üzerinde-ki kapitalist mülkiyet egemenliğinden doğan kapitalizmin çelişkilerini ortadan kaldıramayacak durumda olduğunu gös-termektedir. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin ge-lişme diyalektiği, SBKP Programında önemle üzerinde durul-duğu şekilde, kapitalist sistemi burjuvazinin umduğu gibi istikrara kavuşturması değil, tersine kapitalizmin çeliş-kilerini daha da arttırması ve düzeni temellerine kadar sarsmasından ibarettir.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesi -te-kel burjuvazisinin ve denetlediği hükümetlerin irade ve bilincinden bağımsız- sosyalist devrim için gerekli tüm koşulların yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Lenin devletle bütünleşen tekelci kapitalizmi, sosyalizmin eksik-siz maddi hazırlığı, ön aşaması olarak yorumlamıştır ki, bu aşama, tarihsel göstergede, doğrudan doğruya sosyalizme götüren başka hiç bir ara aşamanın bulunmadığı bir aşama-dır.

Birincisi. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm,üre-

timin toplumsallaştırılması sürecini çok çabuklaştırmakta; ve bu da, özel kapitalist mülkiyet egemenliği altında, kaçınılmaz olarak kapitalizmde ve tüm belirtilerinde temel çelişkinin şiddetlenmesine neden olmaktadır. Üretimin devlet ve devletler arası çapta toplumsallaşması, iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesinden sonra, sosyalizmin kuruluşunu büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır.

İkincisi. Kapitalizm koşullarında devlet mülkiyetinin doğuşu ve gelişmesiyle, modern üretici güçlerdeki büyüme ihtiyacının özel mülkiyet ilkesiyle bağdaşmadığı nesnel olarak meydana çıkmıştır. Üretimin toplumsal karakteri, mülkiyette de toplumsal biçimi gerektirmektedir.

Üçüncüsü. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, devlet mülkiyetinin yönetimi, kapitalist ekonominin düzenlenmesi için zorunlu olan bir aygıt yaratır. Proletarya diktatörlüğünün kurulmasıyla, emekçileri baskı altında tutan devletin zor kullanma aygıtı yok edilir. Ama proletarya, ekonomik yaşamın düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin aygıttan, sosyalizmin kuruluşunu örgütlemek için yararlanır. Lenin şöyle yazıyor : "...toplumsal ekonomiyi yönetim mekanizması burada hazır olarak bulunmaktadır. Kapitalistler devrilir, silahlı işçilerin demir yumruğuyla bu sömürücülerin direnci kırılır, modern devletin bürokratik mekanizması parçalanır - ve böylece 'asalaklar'dan kurtulmuş, teknik yönden çok gelişmiş, birleşen işçilerin rahatlıkla işletebileceği bir mekanizmayı elimize almış oluruz..."

Dördüncüsü. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesi, burjuva toplumundaki sınıf çelişkilerini artırmakta ve sosyalizmin, devrimci yoldan kapitalizmin yerini alması için gerekli olan öznel (subjektif) etkenlerin olgunlaşmasını çabuklaştırmaktadır.

L.I. Brejnev'in 1969 Moskova uluslararası komünist ve işçi partileri konferansında önemle belirttiği gibi, gü-

nümüzde, sosyalist devrimin maddi ve sosyo-politik koşulları hızla olgunlaşmaktadır.

Sosyalizmin kuruluşu için herşeyden önce devrimci yoldan proletarya diktatörlüğünün kurulması zorunludur. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, sosyalizmin maddi hazırlığı, ön aşamasıdır ama, burjuva ideologları her ne kadar tersini öne sürseler de, kendi kendine, proleter devrim olmaksızın, proletarya diktatörlüğü olmaksızın sosyalizme dönüşemez. Lenin'in de dikkati çektiği gibi, "...tekelci ya da devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin artık kapitalizm olmadığına, kendisinin 'devlet sosyalizmi' olarak adlandırılabilmesine ilişkin burjuva-reformist iddialar, en çok propagandası yapılan yanılgılar arasındadır."

Eğer burjuvazi devlet iktidarından uzaklaştırılırsa, devlet tekelini tüm halkın yararına kullanma olanağının çıkabileceğini, Lenin bıkıp usanmadan vurgulamıştır -ve yaşam bu iddianın ne kadar yerinde olduğunu onaylamıştır. Ancak bunun için, proletarya diktatörlüğünü kuracak olan sosyalist devrim zorunludur. Bunun da, görece olarak barışçıl bir yoldan mı gerçekleşeceği yoksa bir silahlı ayaklanma sonucunda iktidarın proletaryaya mı geçeceği, her ülkenin somut koşullarına, burjuvaziyle proletarya arasındaki güçler dengesine, proletaryanın güçlülüğüne, örgütlülüğüne ve diğer emekçi yığınları üzerindeki etkisine bağlı kalmaktadır. SBKP 25. Kongresinde yapılan açıklamada şöyle denmektedir : " Köklü sosyal dönüşümler çağında yaşıyoruz. Sosyalizmin konumları eskisi gibi güçlenip artmaktadır. Ulusal kurtuluş hareketlerinin etkisi, bağımsızlıkları için savaşılan ülkelere yeni ufuklar açmakta, emekçilerin tekel boyunduruğuna, sömürü düzenine karşı verdikleri sınıf savaşı giderek yükselmekte, devrimci-demokratik, anti-emperyalist hareket günden güne büyük boyutlara ulaşmaktadır. Tüm bunlar kendi bütünlüğü içinde dünya devrim sürecinde bir ilerlemeyi dile getirmektedir."

BİLİMSEL - TEKNİK DEVRİM
VE
ÇAĞDAŞ KAPİTALİZM

GELİŞEN ÜLKELER VE ULUSLARÖTESİ
TEKELLER

TÜRKÇESİ :
OĞUZ ÖZÜGÜL

BİLİMSEL-TEKNİK DEVRİM VE ÇAĞDAŞ KAPİTALİZM

Boris PONOMARYOV

Politbüro adayı ve SBKP Merkez Komitesi Sekreteri

Milyonlar soruyor : Bunalımlara, silahlanma yarışına, işsizliğe, pahalılığa sebep olan nedir ? Bilimsel-teknik devrimin doğurduğu ya da ağırlaştırdığı emperyalist gelişmelerin incelenmesi, tüm bu belirtilerin gerçek nedeninin açıklanmasında ve de emekçi yığınların çıkarlarına ve toplumun sosyalist devrim yoluyla dönüşmesi savaşımını körükleyen uluslararası yumuşamanın yerleşmesine uygun bir ekonomi politikasının hazırlanmasında yardımcı olabilir.

Diğerleri genel hatlarıyla henüz belirirken ya da yavaş yavaş oluşurken, bilimsel-teknik devrimin bellibaşlı etkileri çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Durum böyle olunca bugün, bilimsel-teknik devrimin hem maddi üretim hem de toplumsal ilerleme üzerindeki derin etkilerinden söz edebiliriz.

Bilimsel-teknik devrimin içeriği, yaklaşık olarak şöyle tanımlanabilir :

- bilimin, toplumsal üretimde köklü bir şekilde yükselen önemi ve doğrudan doğruya bir üretici güç haline dönüşmesi;
- yeni enerji kaynakları ve hammaddeler temelinde üretim tekniğinin önemli ölçüde değişmesi, insanın üretim sürecindeki konumunu ve emeğin niteliğini değiştiren otomasyona geçilmesi;
- düşünsel emeğin üretkenliğini artıran ve toplumsal süreçlerde yönetimin bilimsel bir şekilde örgütlenmesi için maddi-teorik temeli yaratan sibernetiğin gelişmesi;
- insan faaliyetlerinin tüm alanlarında bilimsel-teknik etkilerin rolünde büyük değişikliklerin meydana gelmesi.

Ayrıca bilimsel-teknik devrim karmaşık, toplumsal bir süreç olduğundan, tanımlaması yapılırken sadece üretim güçlerindeki değişikliklerle yetinilmemelidir. Çünkü bu sürecin sosyal ve sınıfsal içeriğine, bilimsel-teknik gelişmedeki nedenlerin açıklanmasına ve farklı toplumsal koşullar altında kazanımlarından yararlanmanın niteliğine ilişkin sorunlar öncelik taşımaktadır.

18. ve 19. Yüzyıllardaki sanayi devrimi ve daha sonraki bilimsel-teknik ilerleme, burjuva toplumundaki üretici güçlerin bir gelişme biçimiydi. Bugün, bilimde ve teknikde kapitalizmin tekeli sona ermiştir. Çağımızda bilimsel-teknik devrim, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki yarışın ve tarihsel savaşın geçtiği bir sahne olarak belirmiştir. "Çağdaş emperyalizmin önemli pek çok özelliği, kendisini yeni koşullara, iki sistem arasındaki savaşın koşullarına uydurmak zorunda kaldığını açıklamaktadır", diyor yoldaş Leonid Brejnev. Bu savaşta sosyalizm çoktan bilim ve tekniğin bellibaşlı bir çok alanlarında ve gelişme doğrultularında ön safları ele geçirmiştir bile.

Emperyalizmin ekonomisi, sosyal ilişkileri ve politikası üzerinde bilimsel-teknik devrimin yaptığı etkilerin ana doğrultuları kısaca tanımlanmaya çalışılırsa, aşağıdaki nedenlere dayandırılabilir :

- dünyadaki konumlarını güvence altına almak, ek-kârını artırmak ve emekçilerin sömürülmesini yetkinleştirmek amacıyla, bilimsel-teknik gelişmenin devletle bütünleşen tekelci kapitalizm tarafından bilinçli olarak zorlanması;
- üretim ve sermayenin yoğunlaşmasında bugüne kadar görülmemiş bir artışın ve uluslarötesi tekellerden, yani ağırlığı ve etkisi hızla büyüyen yeni tip tekellerden oluşan bir kompleksin ortaya çıkışı;
- ekonomik bütünleşme aracılığıyla üretim ve değişimin hızla uluslararası hale getirilişi, uluslararası iş bölümünün yeni biçimler alması ve üretimin ayrı ayrı özellikler göstermesi;

- kapitalizmin gelişmesindeki eşitsizliğin artması ve çağdaş emperyalizmin üç güç-merkezi ABD, batı Avrupa ve Japonya arasındaki rekabetin şiddetlenmesi;

- çok gelişmiş kapitalist devletlerle sömürge egemenliğinden kurtulmuş ülkeler arasındaki ekonomik uçurumun derinleşmesi, yeni sömürgecilik biçimindeki sömürünün yayılması;

- özellikle üzerinde durulması gereken, uluslararası ilişkilerin temel sorununu, savaş ve barış sorununu yeni bir düzeye çıkaran teknik savaş araçları alanındaki devrimdir; kapitalizmde hammadde ve besin maddelerinin sağlanmasında, ekoloji(x) ve enerji alanında süregelen bunalımlara neden olan insan ve doğa arasındaki karşılıklı etki sorununun ağırlaşması;

- ve tüm bu belirtilerin sonucu olarak, üretimin toplumsal karakteriyle mülkiyetin kapitalist biçimi arasındaki çelişkinin şiddetlenmesi, tüm sosyal uzlaşmaz çelişkilerin, özellikle emek ve sermaye arasındaki çelişkinin artması.

MOLOCH MİLİTARİZMİ

Niteliği gereği kapitalizmin tarihe ters düşmesinin, halk düşmanı ve hatta bugün insanlık düşmanı bir hale gelmesinin en göze çarpan ve en kanıtlayıcı özelliği, askersel mekanizma aracılığıyla toplumsal kaynakları sonsuz bir şekilde israf etmesidir. Bu durum, bilimsel-teknik devrimin kazanımlarından ortaya çıkan olanaklarla, bu kazanımların kapitalist sistemde uygulanmasından çıkan tehlikeler arasında açık seçik bir çelişki olarak görülmektedir.

Emperyalizm bugün eşi görülmemiş boyutlarda bir savaş makinesi yaratmıştır. Emperyalist ülkelerde bilim ve tekniğin gelişmesi için harcanan paraların aslan payını silahlanma, bilimsel çalışmaların meyvalarını da artan ölçülerde Moloch militarizmi yutmaktadır; hemen hemen 400.000 bilim adamı, mühendis ve diğer yüksek nitelikli elemanlardan oluşan bir ordu bu alanda çalışmaktadır.

(x) Ekoloji : Çevrebilim. Canlıların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen biyoloji dalı.(-Ç.)

Bilindiği gibi Mayıs 1978 de NATO-Konseyi, aynı günlerde Birleşmiş Milletlerin New-York'daki olağanüstü toplantısı silahsızlanma sorununu görüşürken, 90'lı yılların ortalarına kadar uzanan uzun süreli bir silahlanma programını kabul ediyordu. Bu programa dayanarak, NATO-ülkeleri bundan böyle silahlanma harcamalarını yılda % 3 oranında yükseltiyorlardı. Ek olarak 80 milyar Doların da askersel amaçlarda kullanılması kararlaştırılmıştı.

Bilimsel-teknik devrimdeki kazanımların silahlanmaya yönelik amaçlar uğruna kötüye kullanılması, bir dünya savaşının insan toplumunun varlığını tehlikeye düşürebileceğine dair Lenin tarafından yapılan uyarının ne kadar güncel olduğunu gözler önüne sermektedir. Vladimir Lenin bu tehlikeyi ilk dünya savaşı deneyimlerinden çıkarmıştır. Bir de bunun yanında, bugünkü silahların yıkıcı ve ölümcül etkileri daha öncekilere göre kat kat artmıştır. Bugün atom ve hidrojen bombaları vardır ve nötron silahlarının üretimine başlanmıştır. Roket sistemleri, müthiş yıkım gücü taşıyan tahrip başlıklarının bir kaç dakika içinde binlerce kilometre uzağa fırlatılmasına olanak vermektedir. Her silah generasyonu, daima yeni, daha yetkin ve bunun yanında daha masraflı olanı tarafından değiştirilmektedir. Yeni silah çeşitlerinin sibernetik kompleksleri geliştirilmiştir.

İnsanların kitlesel olarak yok edilmesine ilişkin araçların meydana getirilmesi için bugün günde 1 milyar Dolar'dan fazla para harcanmaktadır. Ama aynı zamanda, yüz milyonlarca insan eskisi gibi sefalet içinde ve daha iyi bir yazgıya kavuşma umudu olmadan sıkıntı çekmektedir. Yeryüzünde son derece geri kalmış ve az gelişmiş ülkeleri kapsayan geniş bölgeler bulunmakta iken, üretim güçlerinde, bugüne kadarki insanlık tarihi ölçülerinin dışına taşan bir büyüme ve hızlı bir bilimsel-teknik ilerleme gerçekleşmektedir. Bunun suçlusu kapitalizmdir, emperyalizmdir, bir dünya savaşı tehlikesidir ve emperyalizm tarafından kızıştırılan silahlanma yarışıdır.

Silahlanma yarışını yaratan emperyalizmin ta kendisidir. Saldırgan karakteri, kendisinin meydana çıkardığı askersel-sanayi-kompleksleri tarafından elle tutulur bir şekilde somuta indirgenmektedir, ve süper kârlar elde etme yarışını körükleyen de yine kendisidir.

Askersel-sanayi-komplekslerinin ideologları uzun yıllar boyunca, silah üretimindeki gelişmenin ekonomiyi istikrara kavuşturduğunu, iş yerlerini korumaya ve pazarları genişletmeye katkıda bulunduğunu öne sürdüler. Hatta, "silahlanma sayesinde kalkınma" belgisine gerekçe bulmak için özel bir teori dahi yaratıldı. Ne var ki, gerçekte bu tür kanıtların ileri sürülmesindeki tutarsızlık açıkça görülmektedir :Askerileştirme eninde sonunda üretimin gelişmesini kısıtlamakta ve yığınların yaşam düzeyinin düşmesine neden olmaktadır.

DÜNYA KAPİTALİZMİ BUNALIMLARININ ARTMASI

50'li yılların sonuyla 60'lı yılların başlarında burjuva ve reformist ideologlar, gırtlaklarını yırtarcasına yeni bir kapitalizmin doğuşunu, bilim ve tekniğin en son verilerine dayanarak, işsizliğin kalkması yanında bunalımsız ve uyumlu bir ekonomik kalkınmayı garantileyebilecek gücü kendisine yakıştıran bir kapitalizmin doğuşunu ilân ediyorlardı.

O günlerde, çağın tüm politik akımları arasında, batıdaki kapitalist "ekonomik mucize" taşkınlığına aldanmayanlar sadece komünistlerdi. Kapitalizmdeki bu mucize dönüşüme ilişkin burjuva taşkınlığı en yüksek noktasına ulaştığında, SBKP 23. Kongresinde Leonid Brejnev şu açıklamayı yapıyordu : "Kapitalist ekonomiye özgü yıkıcı güçler etkisini hâlâ sürdürmektedir; kapitalist ekonomi yeni sarsıntılardan kurtulamayacaktır."

Çok gelişmiş devlet-tekelci ekonomiyi tüm başta gelen ülkelerde ve merkezlerde aynı anda etkileyen 1974 ve 1975 dünya ekonomik bunalımı, bilindiği gibi tüm savaş sonrası döneminin en ağır ve en uzun süren bunalımıydı. Bu krizin alışlagelmişin dışındaki karakteri, kapitalist üretim biçimine

özgü ekonomik çelişkilerin 70'li yıllarda olağanüstü boyutlarda derinleştiğini kanıtladı. Bir de kapitalist ekonomide doğrudan doğruya bilimsel-teknik devrim temelinde tamamen yeni fenomenlerden oluşan, ancak gelecekte hiç kuşkusuz durumunu çok zorlaştıracak ve çelişkileri derinleştirecek olan bütün halinde karmaşık bir aygıt (komplex) ortaya çıkmış ve gelişmiştir.

Bütün ülkelerin marksistleri bu sorunu her zaman ele almak zorundadırlar, çünkü günümüzdeki ekonomik bunalım, görünüşte, geçen 25 yıla göre yeniden üretim koşullarının çok daha kötüleşeceği oldukça uzun bir dönem açmıştır.

Göze çarpan noktalar şunlardır; ekonomik gelişmede göreceli yavaş bir tempo, kitleler halinde işsizlik ve artan enflasyon, yatırımlarda durgunluk ve halkın ödeme gücüne bağlı olarak talepte gerileme, üretim kapasitelerinin normal düzeyin çok altına düşmesi, ödemeler, ticaret ve de devlet bütçelerinin büyük çoğunluğunda hiç azalmayan büyük açıklar.

Ve en önemlisi de : Bütün bunların sonunun gelmemesidir !

Ne devresel bunalımlar, ne de üretimde bunu izleyen durgunluk, canlılık ve belirli yükseliş dönemleri, bilimsel-teknik devrim kazanımlarının üretimde çok hızlı bir şekilde uygulandığı geçen süre içinde meydana çıkmış olan çelişkileri ortadan kaldıramamaktadır. Hatta, kapitalizm için geçerli olan tarz ve biçimde dahi bu çelişkiler yok edilememektedir. Çünkü bilimsel-teknik devrimle çok yakından ilişkili olan çelişkiler, devreselliğin sınırlarını aşmaktadır, etkileri devresel değil, tersine uzun süreli, süregelen, yapısal olmaktadır. Bu durum, yakıt ve enerji, hammadde, beslenme, para ve finans ve de çevreyle ilgili bunalımlar için de geçerlidir. Ayrıca, demir ve çelik sanayisi, gemi yapımı, kumaş ve ayakkabı sanayisi gibi bu tür "eski" üretim kollarında beliren dünya çapındaki bunalımlar için de aynı şey söylenebilir.

Böylece, bilimsel-teknik devrim koşullarında kapitalist

dünyadaki ekonomik gelişmenin yeni dönemi, devresel ve süregelen, konjonktürel ve yapısal, içsel ve uluslararası biçimlerdeki süregelen bunalım süreçlerinin karmaşık bir şekilde birbirleriyle düğümlenişi ve çok yönlü olarak içiçe geçişiyle karakterize edilmektedir.

Ve bir de ilk başta yeni bir olguya dikkati çekmek gerekir : Kitleler halindeki işsizlikle enflasyon arasındaki bağ. Önceleri fazla üretim bunalımları sırasında artan işsizlik, genellikle canlanma ve yükselme dönemlerinde geniş ölçüde ortadan kaldırılıyordu. Ama bugün, 70'li yılların ilk yarısında gelişmiş kapitalist ülkelerde oluşan işsizler ordusu, bunalım sonrası canlanma döneminde de azalmamıştır. Şimdi işsizler ordusunun sayısı 18 milyondur.

Önceleri bunalım sırasında kural olarak fiyatlar yeniden düşerken, görece yüksek ekonomik kalkınma temposunun gerçekleştiği yıllar için enflasyonist bir fiyat artışı karakteristik olmaktaydı. Sadece savaş sonrası geçirilen güçlü sarsıntı dönemleri bir istisna teşkil etmekteydi. Bugün ise, üretimin azalması sırasında dahi fiyatlar yükselmektedir.

Bu durum, emperyalist ekonominin politikasında bir bunalımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle emperyalistler arası anlaşmalar aracılığıyla ekonomik bunalımları aşmak için yapılan sayısız denemelerin ve ortaya atılan "teoriler"in etkisiz olduğu görülmüştür. Bizim için söz konusu olan, toplam devlet-tekelci düzenleme sistemindeki köklü sarsıntılardır.

SÜPER TEKELLER

Burjuva ekonomi bilimi bir çıkmaza girmiştir. 30'lu yıllardaki bunalım sırasında işsizliğe ve kapitalizmin diğer sosyal bozukluklarına karşı savaşmak üzere reformist bir program düzenlemeyi burjuva ekonomi bilimi her ne kadar başardıysa da, bugün aslında bu tür bir program elde yoktur.

Emekçilerin çıkarları açısından özellikle olumsuz ve uluslararası ilişkiler bakımından tehlikeli bir olgu da, uluslar-ötesi tekellerin her geçen gün çağdaş kapitalizmdeki bilimsel-teknik potansiyelin mutlak "taşıyıcısı" durumuna gelmeleridir. Bunlar aynı zamanda bunalım sürecini şiddetlendiren ek birer etken de olmaktadırlar. Muazzam ekonomik güçleri ve düzinelerle ülkeyi kapsayan denetim dışı egemenlikleri, burjuva devletin politikasıyla her zaman çatışmakta, ekonomi düzenlemesinde geçerli olan kuralları sık sık çiğnemekte ve uluslararası üretim ve ticaret ilişkilerinde, hele özellikle de para birimi ve finans alanlarında beklenmedik zorluklara neden olmaktadırlar.

Uluslarötesi süper tekeller, giderek gelişmiş kapitalist ülkelerin ulusal bağımsızlıklarını ve ekonomik önceciliğini dahi tehlikeye düşürmektedirler. Ve de çağdaş yeni sömürgeciliğin ana vurucu gücüdürler. Son yıllarda genç ulusal devletlerin hammadde sektöründeki yabancı şirketlerden büyük bir bölümünün devletleştirilmesine karşın, uluslararası tekellerin buralardaki konumları hâlâ çok güçlüdür. İran'da olduğu gibi, yönetimdeki feodal-bürokratik üst tabakayla arasına da gerici yerli burjuvaziyle yakın ilişkilere geçmekte ve bu tabakalara büyük miktarda hisse senetleri dağıtarak ortaklık kurmaktadır. Uluslararası tekel kompleksleri, gelişen ülkelerdeki sanayileşmeyi denetimleri altına almak ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için çaba harcamaktadırlar. Emek ve malzemenin en yoğun bir şekilde harcanmasını gerektiren ve de çevre için zararlı olan üretim dalları büyük ölçülerde bu ülkelere kaydırılmaktadır.

Emperyalist ülkelerle gelişen ülkeler arasında ekonomik kalkınma düzeyindeki büyük uçurum, sürekli olarak derinleşmektedir. Savaştan sonraki ilk yıllarda, kişi başına düşen gayri safi üretim oranı 1:10 iken, 70'li yılların ortalarında bu oran 1:13 e çıkmıştır.

Emperyalizm, daha önce sömürgeleri olan ülkelerin bağımlı

konumlarını uluslararası kapitalist iş bölümü sistemi içinde tutmak için elinden gelen herşeyi yapmaktadır. Bu amaçla, uluslararası tekeller gelişen ülkelerdeki şubelerini, teknolojik yönden ana şirketlere tamamen bağımlı, çok dar bir alanda uzmanlaşmış firmalar haline getirmektedir. Bu "teknolojik yeni sömürgecilik", eski sömürgelerin tam bir özgürlüğe kavuşmasına karşı ortaya yeni engeller çıkarmaktadır.

Uluslararası ekonomik ilişkilerde demokratik bir dönüşüm ve uluslararası yeni bir ekonomik düzenin kurulmasına ilişkin istemler, bu koşullarda özellikle, çok uluslu tekellerin etkinliğine ve kâr hırslarına hizmet eden emperyalizmin stratejisine bir yenilgi hazırlayacak şekilde yöneltilmiş olmalıdır. Bu istemler, Sovyetler Birliği ve tüm sosyalist ülkeler topluluğu tarafından aktif olarak desteklenecektir; Uluslararası komünist ve kurtuluş hareketi bu uğurda savaşmaktadır.

EMPERYALİST ÇELİŞKİLER

Bilimsel-teknik ilerleme, tek tek her kapitalist ülkenin eşitsiz ekonomik gelişmesinde bir itici güç ve son olarak da emperyalist çelişkilerde bir içtepi olmaktadır. Bugün kapitalist devletler, özellikle sosyalizme, işçi hareketine ve ulusal kurtuluş hareketine karşı savaşta bir araya gelmekle bu çelişkileri ortadan kaldırma gayreti içindedirler. ABD ve onunla bağlaşıklık kuran batı Avrupa ve Japonya'daki çevreler, bütünleşme sürecinden işte bu doğrultuda yararlanmak için uğraşmaktadırlar. Emperyalizmin uluslararası ilişkilerindeki bu merkezci eğilim, adı kötüye çıkan "Atlantikçiliğin" daha da gelişmesinde, NATO-Blokunun güçlenmesinde kendini göstermektedir.

Buna karşın, ekonomik ve politik çıkarların ayrı cinstenliği, kapitalist sisteme özgü olarak kalmaktadır. Şu anda yine para, ticaret ve gümrük konularında "herkes herkese karşı" olmak üzere bir savaş sürmektedir. Bu çatışmanın sonucunda, ABD'nin konumunda görece bir zayıflama ortaya çıkmak-

ta, kısa süre öncesine kadar elinde tuttuğu sanayisel ve finansiyel üstünlük bugün gözle görülür bir şekilde azalmaktadır. Ama dış ülkelerdeki yatırımların aslan payı ve tekel kârlarının büyük çoğunluğu eskisi gibi ABD'nin payına düşmektedir. ABD, hâlâ kapitalist dünyanın en ön saflarında yer almakta ve onun ana askersel gücü olarak kalmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimin sonuçlarından biri de, sınırsız derecede artan petrol tüketimidir. Ancak bu durum, petrol kaynakları uğruna verilen savaşta ani bir şiddetlenmeye de neden olmuştur. ABD, ülkede çok geniş petrol yedekleri bulunduğundan, petrol çıkarımını artıracak enerjik önlemlerle bu savaştan şimdilik uzak kalmaktadır. Daha çok, Yakın Doğu'daki, Latin Amerika'daki ve diğer bölgelerdeki devletlerin işlerine karışarak buralardaki petrol yedeklerinin üzerinde denetim sağlamak için çaba harcamaktadır. ABD "petrol diplomasisi"nin günümüzdeki amaç ve anlamı budur.

Emperyalistler arası çelişkiler ortadan kaldırılamamaktadır. Gelişmenin eşitsizliğini şiddetlendiren ve bu nedenle belirli anlarda çelişkiyi artıran ve ciddileştiren bilimsel-teknik devrim, yönetici çevrelerin, kapitalist dünyada başı çekenlerin bu konuda tepki gösterme biçim ve yöntemlerini tabi ki etkilemektedir. Ama tüm bu çelişkilerden kurtulma, kapitalist ekonominin kendi özünden oluşan bunalımlı karakterini değiştirme çabaları boşunadır. Bugün arasında düzenli danışma ve "zirve toplantıları"nın da bulunduğu, kapitalist dünyada devletler arası ilişkilerin düzenlenmesi için kapsamlı bir sistemin varolmasına karşın, ekonomik sarsıntılar ve kapitalist sistemin genel bunalımları sürmektedir. Bilimsel-teknik devrimin yardımıyla bunları aşmak için harcanan çabalar, hastalığın merkezi etkisini hâlâ sürdürürken, iyileşmiş gibi davranmaktan başka bir şey değildir.

SOSYAL SONUÇLAR

Bilimsel-teknik devrim, kapitalist toplumdaki sosyal, sı-

nıfsal kutuplaşmayı hızlandırmıştır. Bunu da, herşeyden önce ücretli emeğin etki alanında süregiden bir yayılma, özellikle yeni üretim dallarının gerektirdiği yeni mesleklerin ortaya çıkması nedeniyle işçi sınıfının sayısal yönden büyümesi kanıtlamaktadır. Orta katmanların proleterleşmesi ve tekellere bağımlılığı artmaktadır. Aydınların önemli bir bölümü, sosyal konumları nedeniyle giderek işçi sınıfına yaklaşmakta, aynı zamanda en modern işletmelerde çalışan işçilerden pek çoğu da aydınların çalışma düzeyine çıkmaktadır.

Bilimsel-teknik ilerleme temelinde gerçekleşecek bir ekonomik kalkınmanın, sosyal yönden ve gelir açısından aradaki farklılıkları kaldıracığına ilişkin burjuva ideologlarınca ileri sürülen iddiaların yanlışlığı bugün herkes tarafından görülmektedir ve bu iddiaların da tamamen tersi gerçekleşmektedir. İstatistikler, kapitalist üst tabakayla emekçilerin büyük çoğunluğunun gelirleri arasında gittikçe derinleşen uçurumu göstermektedir.

Bilimsel-teknik devrim, kapitalizmde, işçi sınıfının ve tüm emekçilerin üzerinde yoğunlaşan sömürüyle birlikte ilerlemektedir. Sömürü, giderek çok yönlü ve gizli biçimler almakta, daha zor ve uzmanlığı gerektiren işlerde artan bir istihdamı amaçlamaktadır. Bedensel ve de sinirsel-psikolojik gerilimin aniden yükselmesine neden olan kapitalist rasyonelleştirmede yeni yöntemler uygulanmakta, çalışma düzeninde düzeltmeler yapılmaktadır.

Bununla beraber ücretlerdeki artış, genellikle emeğin üretkenliğindeki artışın gerisinde kalmaktadır. Bu oransızlık, tekellerin, emekçilerin yaşam düzeyi üzerinde baskıyı artırdığı ve aynı zamanda üretimi yoğunlaştırarak iş yerlerindeki "rasyonelleştirme"yi zorladığı yıllarda özellikle çok büyük boyutlara ulaşmıştır.

Bu durumda bilimsel-teknik devrim, emekçiler için, sosyal konumlarında, ekonomik durumlarında bir kötüleşme ve geleceğe karşı duydukları kuşkuda bir çoğalma anlamına gelmektedir.

Buna bağılı olarak özellikle işsizlik sorunu çok ağırlaşmaktadır. Bugün önceki yılların tersine işsizlik tüm katmanları içine almakta ve özellikle de gençliği ağır bir şekilde etkilemektedir. Çalışma çağındaki nüfusun en verimli bölümü, daha çalışma hayatına atılmadan "gereksiz bir kuşak" haline gelmektedir. İşsizlik, mühendis, tekniker, ücretli, öğretmen ve bilim adamı için ilk kez ciddi bir sorun olmaktadır. Kapitalizm, aydın işsizlerden meydana gelmiş bu tür bir orduya daha önce asla sahip olmamıştır!

Gözden kaçmayan diğer bir nokta, 70'li yıllarda emekçilerin maddi durumlarının kötüleşmesinde son 25 yıl içinde görülmemiş köklü bir değişikliğin ortaya çıkmasıdır. Büyük bir hızla çoğalan işsizliğin yanı sıra, artan pahalılık süregelen bir hastalık haline gelmiştir. Fiyat ve vergilerin yükseltilmesiyle, gerçek ücretlerin artışı durdurulmuş ve hatta ABD, İngiltere gibi bir çok ülkede mutlak olarak azaltılmıştır.

Bilimsel-teknik devrim, sadece varolan sosyal uzlaşmaz ilişkileri şiddetlendirmekle kalmayıp, yenilerini de doğurmaktadır. Bir yandan, emekçilerin maddi ve manevi gereksinimelerindeki artışı hızlandırmakta, günlük yaşamı yeni metalar ve hizmetlerle zenginleştirmekte, eğitim, doktor tedavisi ve dinlenme için gerekli harcamalarda bir fazlalaştırmayı zorunlu kılmaktadır. Diğer yandan, bu zorunlu gereksinimlerle bunları karşılamamanın derecesi arasındaki önüne geçilmez çelişkileri şiddetlendirmektedir. Bunun yanında emekçilere, insanın makul çıkarları açısından anlamsız hatta zararlı olan tüketim şekilleri zorla kabul ettirilmektedir. Bunun yanında, sağlığı koruma, eğitim, sosyal yardım, çevre korunması, kentlerin bayındırlığı, trafik, dinlenme tesisleri v.b. gibi bu tür toplumsal hizmetler konusunda artan gereksinimler yeterli ölçüde karşılanmamaktadır.

Bir şeye daha değinilebilir : Emekçilerin artan eğitim düzeyi ve politik bilinciyle ve de sosyalist ülkeler örneği-

nin etkisi altında, insanlık onurlarının bilinci, her geçen gün daha iyi bir şekilde güvence altına alınmış ve anlamlı bir yaşama, yaratıcı çalışmaya karşı duydukları istek güçlenmektedir. Bu nedenle, çalışma koşullarına ve niteliğine, toplum içindeki konuma duyulan hoşnutsuzluk artmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimden ortaya çıkan yeni gereksinmelerle bunların karşılanması arasındaki uyumsuzluk, alkol ve uyuşturucu madde düşkünlüğü, suç işleme gibi kapitalist toplumdaki bu tür hastalıkların çok geniş bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Buna, yönetici çevrelerin, toplumsal bilinci özellikle kitle iletişim araçları üzerinden etkilemek, baskı aygıtını, polis denetimini v.b. güçlendirmek için en son bilimsel ve teknik bulgulara başvurmasını da ekleyebiliriz. Bütün bunlar, politik yönden zor kullanmanın merkezileşmesini ve bürokratikleşmesini en uç noktasına vardiarmakta, burjuva demokrasisindeki çözülme ve bunalımları derinleştirmekte, demokratik hak ve özgürlükler üzerinde yeni tehditler yaratmaktadır.

SINIF SAVAŞININ ULUSLARARASI DURUMA GETİRİLMESİ : YENİ AŞAMA

Bilimsel-teknik devrim, emek ve sermaye arasındaki uluslararası sınıf savaşının nitelik ve koşullarını giderek daha güçlü bir şekilde etkilemektedir. İçeriği önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır : Sınıf savaşının konusunu, çalışma hakkı, işçi denetimi, sosyal yardım, eğitim ve sağlığı koruma hizmetlerinin kurulması ve demokratikleştirilmesi gibi artan bu tür istemler oluşturmaktadır. Sınıfsal güçlerde yeni durumlar ortaya çıkmaktadır. Gün geçtikçe kozmopolitleşen tekelci oligarşinin karşısına, uluslararası işçi sınıfı, en güçlü, en bilinçli, en iyi örgütlenmiş ve uluslararası bir duruma gelmiş güç olarak, kafa ve kol emeğinin en geniş yığınlarını kendisine çeken bir mıknatıs olarak çıkmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimin koşulları altında işçi sınıfı, uzmanlığı gerektiren teknik eğitim ve kültürel olgunluk düzeyinin yeni bir aşamasına çıkmış, davranışlarına daha bü-

yük bir etkinlik verme konusunda yeni kolaylıklar kazanmıştır. Vladimir Lenin daha 1919 da işçi sınıfının, "toplam kapitalist ekonomi sisteminin merkezine ve can damarına ekonomik yönden egemen..." olduğunu yazıyordu. Bilimsel-teknik devrim, kapitalist ekonomi sistemindeki temel oluşturuvcu öğelerin karşılıklı etkisini uluslararası çapta artırdığından ve her çeşit bozukluk ve kesiklik karşısında çok duyarlı bir hale getirdiğinden, bu saptama bugün çok daha geçerli olmaktadır. Çeşitli ülkelerde uluslararası tekellerin işletmelerinde çalışan emekçilerin grev hareketlerinin düzenlenmesi ve diğer eylemleri, yani işçi sınıfının ulusal ve uluslararası çaptaki ortak pratik eylemleri gündeme gelmektedir.

Son yıllardaki sınıf savaşları deneyimleri, işçi sınıfının, yaşamsal çıkar ve haklarını güvence altına alma savaşında artan olanakları açıkça gözler önüne sermiştir. Birincisi, 30'lu yıllardakinden farklı bir şekilde, kapitalizm tüm olarak, büyüyen işsizliğe karşın, grev savaşlarının şiddetini hafifletme başarısını gösterememektedir. İkincisi, bazı ülkelerde işçi sınıfı, tekellerin ve egemen çevrelerin ücretleri ani ve önemli ölçüde düşürme ve de emekçilerin varolan sosyal ve politik kazanımlarını kaldırma girişimlerini sert savaşlar sonucunda boşa çıkarmıştır. Burada işçi sınıfının büyüyen örgütlülüğü ve savaş gücü yeteneğini kanıtlamıştır. Ayrıca yeni uluslararası koşullar da etkisini göstermektedir : Reel sosyalizmin başarıları. Reel sosyalizmin kararlı ilerleyişi, burjuvaziyi, işçi sınıfına karşı davranışlarında dikkatli olmaya, manevra yapmaya, doğrudan doğruya bir çatışmadan mümkün olduğunca kaçınmaya ve belirli ödümler vermeye zorlamaktadır.

x x x

Yaşamın kendisi insanlığı, bilimsel teknik ilerlemenin meyvalarından kapitalizmin yararlanmasına neden olan bu tehlikeli ve nazik durumdan bir çıkış yolu aranmasına ilişkin soruyla kaçınılmaz olarak karşı karşıya getirmektedir. Bu

çıkış yolunu aramak şu an için, bugün için de geçerlidir. Olayların gidişi dahi, bilimsel-teknik devrim tarafından yaratılan sorunların çözümünü istemektedir, bir çözüm ki,

- işçi sınıfının, emekçilerin, halk yığınlarının yaşamsal çıkarlarına uysun ve de yaşam ve çalışma koşullarının gerçekten düzelmesine katkıda bulunsun;

- sosyal ilerlemeye, demokrasinin gelişmesine ve istikrarına, devletlerin ulusal bağımsızlıklarına yeni perspektifler açsın;

- toplumun yaşamından dünya savaşını kaldırmaya, silahlanma yarışına gem vurmaya, ulusların güvenliğini ve barışı pekiştirmeye olanak tanınsın.

Bu sorunlar sadece ayrıntılı Marksist-Leninist bir çözümleme sayesinde, ve bilimsel sosyalizm teorisi tarafından yönetilerek formüle edilebilir ve çözülebilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için verilen etkili savaş, aktif uluslararası dayanışmayla, sorunlara yanı sıra tutarlı enternasyonalist bir yol izlemekle kolaylaştırılmaktadır. Şu anda her zamankinden daha önemli olan, yanılmaz bir barış ve yumuşama politikasıdır. Söz konusu olan, bilimsel-teknik devrimin, silahlanmanın sonu gelmez bir şekilde artması, insanlığın varlığını tehlikeye atabilecek bir savaşın hazırlanması yolunda kötüye kullanılmasını engellemektir. Bunun yanında tekellere karşı olan ve emekçilerin gerçek çıkarlarından, tekellerin egemenliğine, bilimsel-teknik devrimden yararlanırken izlenen sömürü politikasına ve uygulamalarına karşı savaşın zorunluluğundan hareket eden ekonomik alternatif programlar da elbette önemli bir rol oynayabilir.

Bugün insanlık tarihsel evriminin öyle bir aşamasına ulaşmıştır ki, bu aşamada, birikmiş bilimsel-teknik ve üretim potansiyeli, insana, gereksinme duyduğu her şeyi verecek, mutluluğu, halkların gönencini sağlayacak bir duruma gelmiştir. Çağımızın en başta gelen ödevi, modern üretici güçlerin bu muazzam potansiyelini tamamen halkların mutluluğu için

kullanmaktan ibarettir. İnsan dehasının bilimsel-teknik devrimde cisimleşen meyvaları, bilim adamlarının, mühendislerin ve işçilerin yaratıcılıklarının meyvaları, bir avuç tekel tarafından insanlığa karşı kullanılacağına, emekçilere, tüm insanlığa hizmet etmelidir !

Boris Ponomaryov'un Moskova'daki, "Bilimsel-teknik devrim ve günümüz kapitalizmde ekonomik, sosyal ve politik çelişkilerin derinleşmesi" konulu uluslararası teorik konferansta yaptığı konuşmadan.

SOZIALISMUS : THEORIE UND PRAXIS

Februvar 1980-2

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VE YAYINLARI
TÜSTAV

GELİŞEN ÜLKELER VE ULUSLARÖTESİ TEKELLER

Nikolay SERGEYEV

Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki genç devletlerin ulusal kurtuluş hareketlerindeki gelişmeye, günümüzde bu ülkelerin ekonomilerindeki değişimler ve yine bu ülkelerin kapitalist dünya ekonomik ilişkiler sistemi içinde eşit olmayan ve bağımlı konumlarını değiştirme savaşındaki başarıları da eşlik etmektedir. Pek çok ülkede ulusal ekonomi alanında uzun süreli kalkınma planları gerçekleşmiş, devlet sektörü yaygınlaşmış, sanayi ve dış ticaret büyümüştür. Bu ülkeler, doğal zenginlikler üzerinde kendi egemenliklerini kurmuş, uzun yıllar emperyalistlerce ucuza kapatılan yakıt, hammadde ve besin maddeleri için daha yüksek ihracat kazançları elde etmişlerdir.

Birleşmiş Milletlerin 6'cı (1974) ve 7'ci (1975) olağanüstü oturumlarında alınan kararlar bu savaşında uluslararası bir önem taşımaktadır. Gelişen ülkeler bu oturumlarda ve 1976'da Nairobi'de yapılan Birleşmiş Milletlerin 29'cu oturumunda ve de diğer uluslararası ve ulusal forumlarda, kendilerinin bu bağımlı ve ikinci derecedeki konumlarına baş eğmek istemediklerini açıklamışlar, uluslararası ekonomik ilişkilerde demokratik ilkelere dayalı bir değişiklik yapılmasını ve ulusal zenginliklerinin yabancı tekellerce yağmalanmasının önüne geçilmesini istemişlerdir. Bu antiemperyalist istemler, sosyalist ülkeler tarafından sonuna kadar desteklenmiştir. Emperyalist devletlerin karşı koymalarına karşın, Birleşmiş Milletler, 1974 yılı ortalarında, "yeni uluslararası bir ekonomik sistemin oluşturulmasına ilişkin belge"yi ve aynı yılın sonlarında da "devletlerin ekonomik hak ve ödevlerinin temel kuralları"nı kabul etmiştir. Böylece, uluslararası topluluk üye ülkelerinin büyük çoğunluğu, kapitalist dünya ekonomik ilişkileri alanındaki konumlarının tezelden ve köklü bir değişime uğraması için, gelişen

Ülkelerin yanında yer aldı.

Ancak, emperyalizm olayların bu tür gelişmesine karşı koymakta, taktik ve stratejisinde düzeltmeler yapmakta, üçüncü dünya halklarını sömürmek ve baskı altında tutmak için ince ve gizli yöntemler aramaktadır.

Elde ettikleri belirli başarılarla karşın, gelişen ülkelere pek çoğu yoksulluktan kurtulamamışlardır, ve kapitalist ekonomik ilişkiler sistemi içindeki konumları giderek kötüleşmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre, üzerinde yeryüzü nüfusunun üçte birinin yaşadığı genç devletlerin en yoksullarında kişi başına düşen ortalama yıllık gelir, batı ülkelerindeki yıllık gelirin 1/30 i olan 120 Dolardır. 1976 yılı başlarında, petrol ihraç etmeyen gelişen ülkelerin dış borçları, bu ülkelerin toplam üretimlerinin üçte birine eşit olan 120 milyar Doları aşmıştır. Uzun yıllar boyunca yıllık dış borçlanma % 16, hatta son zamanlarda % 20 oranına çıkmıştır. Sadece faizlerin ödenmesi, yılda 20 milyar Dolar sınırını aşmış ve bu ülkelerin ihracatından daha da hızlı bir şekilde büyümektedir.

Emperyalizm, nc dünya ülkelerine karşı uyguladığı taktik ve stratejisinde giderek artan bir şekilde, gelişen ülkelerin ekonomi ve dış ticaretini ellerinde tutan şubeleri ile süper tekellere, başka bir deyişle ULUSLARÖTESİ TEKELLERE (UT) dayanmaktadır. Bulundukları ülkelerin ulusal şirketleri durumuna gelen UT'lerin şubeleri ve ticari ilişkiler görüntüsü altında şubeler, holdingler ve ana şirketler arasındaki ilişkiler sistemi, yeni smrgecilğin yayılmasında gizli, esnek ve bu nedenle çok tehlikeli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kapitalist dünya ekonomisinin tüm önemli bölge ve alanlarını kapsamış olan UT'ler sisteminden sadece dünya ticaretini emperyalizm yararına bozmak ve genç devletleri ekonomik yönden sömürmek için değil, aynı zamanda emperyalist devletlerin politik etkisini yeni koşullar altında yaymak için de

yararlanılmaktadır. Bugün ÜÖT'ler, gelişen ülkelerin kalkınma hızını yavaşlatan ve bağımlılıklarını azaltacağı yerde artıran ana mekanizma, bu ülkelerin ulusal yeniden doğuşlarını engelleyen bir mekanizma durumuna gelmişlerdir.

ÜÖT'lerin büyük bir hızla artan ve pek çok ülkeyi olumsuz yönde etkileyen faaliyetleri tüm dünyada kaygı uyandırmaktadır. Son yıllarda Birleşmiş Milletler ve Organlarının, uluslararası ilişkilerde ÜÖT'lerin rolüne ve özgürlüğüne kavuşan ülkelerdeki gelişmelere artan bir ilgi göstermesinin nedeni budur. Birleşmiş Milletlerin yayınladığı bir haberde şöyle denmektedir : "Tekellerin elinde toplanan gücün, böyle bir gücün emrindeki olanakların, insanların yaşamını ve hükümetlerin politikasını etkilemek için edimsel ya da gizli olarak kullanılması ve de uluslararası iş bölümü üzerinde etkilerinin artması, ÜÖT'lerin uluslararası ilişkilerdeki rolü üzerinde kaygılar uyandırmaktadır."

ÜÖT'lerin yeni sömürgecilik faaliyetleri, gelişen ülkelerde dahi, ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmaları ve egemenliklerine karşı büyük ve giderek artan bir tehlike oluşturduğu anlaşılmıştır artık. Bu nedenle, ulusların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamlaştırma, dış ilişkileri değiştirme savaşımı ve genel olarak antiemperyalist savaş her geçen gün daha da artan bir şekilde ÜÖT'lere karşı yönelmektedir. Ağustos 1975 de bir bölüm gelişen ülke tarafından kabul edilen açıklamada (Lima-açıklaması), genç devletlerin ekonomik kurtuluşlarını ve bağımsızlıklarını güçlendirmek için harcadığı çabalara emperyalist güçlerce sistemli bir şekilde karşı konduğu vurgulanmaktadır ki, bu güçler, eşit olmayan ticaret ilişkileri aracılığıyla gelişen ülkeleri sömürerek, bu ülkelerdeki ÜÖT şubelerinin kârlarını transfer ederek, aşırı faizleri devrederek ve gelişen ülkelere çok yüksek tekel fiyatlarıyla mal satarak dünya üzerindeki ekonomik yünden ayrıcalıklı konumlarını sağlamlaştırmaya kararlıdır. 1975 yılı sonlarında Birleşmiş Milletler özel bir komis-

yon (Uluslarötesi tekeller komisyonu) kurdu ve bu şirketlerin faaliyetlerini her yönü ile araştırmak, dünya ticareti ve üçüncü dünya ülkelerinin gelişmesi üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması için öneriler hazırlamak üzere görevlendirdi. UÖT'lerin bir çok sorunu ciddi şekilde ağırlaştırdığına ve çeşitli ülkelerin, özellikle gelişen ülkelerin ekonomik ve politik çıkarlarını tehdit ettiğine ilişkin kanıtlar ve sayısız olgular karşısında, Birleşmiş Milletlerin Ekonomi ve Sosyal Konseyi 1976 da, tezelden bu şirketlerin başına buyruk davranışlarını sınırlandıracak uluslararası kuralların (UÖT'lerin davranış kodeksi) saptanmasını karar altına aldı. Birleşmiş Milletlerin Ticaret ve Kalkınma konferansı, teknoloji transferleri alanındaki uluslararası davranış kodeksi için canlı bir hazırlık çalışması yürüttü, sınırlayıcı ticaret uygulaması konusundaki kurallar ve ilkeler üzerinde çalışıldı. Tüm bunlar, sanayice gelişmiş kapitalist devletlerle genç ulusal devletler arasında günümüzdeki ekonomik ve politik ilişkilerde ortaya çıkan bir çok önemli ve güncel sorunlara, UÖT faaliyetlerinin neden olduğunu kanıtlamaktadır.

x x x

Günümüzde UÖT'ler kapitalist ekonomi içinde bir "hilkat garibesi" değildir. Gelişmesi ve gücünün artması yasalıdır. Bu gelişme ve güç artışı, üretim ve sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi, uluslararasılaşması yoluyla kapitalist ekonominin gelişmesindeki nesnel özelliği yansıtmaktadır. Aynı zamanda UÖT'lerin ortaya çıkışında, bu sürecin yeni niteliksel bir aşaması da kendini göstermektedir : UÖT'lerin faaliyetleri, kapitalist dünya üretimindeki, uluslararası ekonomik değiş tokuş alanındaki, sanayice gelişmiş kapitalist devletlerin dış ekonomisinde ve dış politikasındaki ilkesel değişikliklerle çok yakın ilişkiler içindedir. UÖT'ler, 20. Yüzyıl uluslararası tekellerinin ikinci kuşağını oluşturmaktadır, bu öylesine bir olgudur ki, tekellerin

uluslararası yayılmasına, dünya kapitalist ekonomisi ölçüsünde ticaret ve üretimin tekelleşmesine, tekeller aracılığıyla diğer ülkeler ekonomilerinin bağımlı kılınmasına ve emperyalistler arası rekabetin büyümesine ilişkin geleneksel tasarımların çerçevesini darmadağın etmektedir.

UÖT'lerin ana grubunu, beş emperyalist devletin, sayıları bir kaç yüzü bulan dev şirketleri oluşturmaktadır : ABD, İngiltere, Federal Almanya, Japonya ve Fransa. Bu şirketler arasında baş yeri, 70'li yılların başlarında yaklaşık 120 sini ABD tekellerinin oluşturduğu 200 kadar UÖT-Multimilyarderleri almaktadır. Bunlardan birkaçının (Exxon, General Motors, Ford v.b.) etkinliği, milyarlarla ölçülmekte ve değer yönünden Arjantin, Pakistan ve diğer birkaç büyük gelişen ülkenin gayri safi toplumsal ürünleriyle oranlanmaktadır.

Kısa süre öncesine kadar batı Avrupa ve Japon basınında, UÖT'lerin salt Amerika ile ilgili bir olgu olduğu görüşü yoğun bir şekilde propaganda ediliyordu ve bugün dahi Birleşmiş Milletler organlarında ve burjuva ekonomi basınında, UÖT'lerin belirgin nitelikleri hakkında tartışmalar sürmektedir. Ancak en son bilgiler somut olarak, batı Avrupa ve Japon tekellerinin kesinlikle uluslarötesi şirketler biçiminde dış ekonomik yayılma ve yeni sömürgecilik yolunu, yani dış ülkelerde şubeler açma yolunu seçtiklerini kanıtlamaktadır. 1971 yılında Birleşmiş Milletler uzmanlarınca UÖT'ler diye sınıflandırılan 210 en büyük şirketten 25 tekel İngiltereye, 25 şirket Japonya'ya, 20 tekel Federal Almanya'ya ve 15 firma da Fransa'ya aitti.

UÖT'lerin diğer ülkeler ekonomilerine nüfuz etmelerinin sonucu olarak, son on yıl içinde dünya kapitalist ekonomisinin üretiminde ve dış ticaretinde, geniş ve dışardan yönetilen ve bugün de giderek gelişmekte olan bir etki alanı ortaya çıkmıştır. Şubelerini açmakla UÖT'ler, gelişen ülkelerin (hatta bir dizi sanayi devletin) ekonomilerinden önemli, çoğu zaman belirleyici sektörleri ayırmakta ve onları kendi

uluslararası komplekslerine katmaktadır. Bu tür sektörlerin gelişmesi tekellerin çıkarlarına bağlıdır ve sadece bir uyumsuzluğu değil, aynı zamanda UÖT şirketlerinin etkin olduğu ülkelerin ulusal çıkarlarıyla çoğu zaman doğrudan bir ilişkiyi de temsil etmektedir. UÖT'lerin dış ülkelerdeki şubeleri, ana şirketlere denetim ve yönetimin gergin ipleriyle bağlıdır, ve bunların arasından en önemlileri, UÖT'lerin ortak uluslararası ekonomi sisteminin bölümlerini oluştururlar. Ana şirketler, dış ülkelerdeki şubelerin uluslararası üretim ve sürüm operasyonlarındaki yerlerini belirlerler, ne, nasıl ve hangi amaç için üretim yapılması gerektiğini emrederler.

60'lı yılların sonunda UÖT'lerin dış ülkelerde, 20.000 i ABD tekellerine ait olmak üzere yaklaşık 50.000 şubesi ve şirketi bulunuyordu. Varsayımlarımıza göre, 70'li yılların başında dış ülkelerdeki UÖT şubelerinin payına, kapitalist dünya dış ticaretinin % 20 den fazlası ve sanayi üretiminin de % 10 u düşmektedir.

UÖT'ler bugün, bir avuç tekellecinin çıkarları doğrultusunda, kapitalist üretim ve dış ekonomik değiş tokuşun en ileri bir biçimde bağımlı kılınmasının simgesi olmaktadır. 70'li yılların başlarında ait oldukları ülkelerin belirleyici ekonomik potansiyeli, bir kaç düzine dev UÖT'in ellerinde toplanmıştı. ABD'de örneğin 75 UÖT, toplam üretim sanayisinin % 20 den fazlasını denetimi altında tutuyordu, Federal Almanya'da sanayi üretiminin % 19 dan fazlası 27 şirketin, İngiltere'de en büyük 1000 firmanın ürettiği sanayi ürünlerinin yaklaşık % 30 u da 40 UÖT'in payına düşüyordu v.b... UÖT'lerin ait oldukları ülkelerdeki dış ticarete bakıldığında, aynı süre içinde, ABD' de ihracatın % 29 unu 75 büyük şirketin, Federal Almanya'da % 25 ini 27 Firmanın, İngiltere'de % 28 ini 29 şirketin, Fransa'da % 26 sını 40 büyük firmanın üstlenmiş olduğu açıkça görülür. 70'li yılların başına kadar UÖT'ler, kapitalist dünyanın sanayi üre-

timinde % 40 dan fazla ve dış ticaretinde yaklaşık % 60 olmak üzere denetimlerini kurmuşlardı. Yine aynı süre içinde, bir çok ülkeye, özellikle gelişen ülkelere büyük zararlar veren, önemli bölümü eşit olmayan değiştokuş koşullarında yürütülen kapitalist dünya ticaretinin dörtte birinden çoğunu kendi uluslararası sistemlerinin iç kanallarına akıtmışlardır. 1970 yılında 276 milyar Dolar olan kapitalist ve gelişen ülkeler toplam ihracatının 70 milyardan fazlası ÜÖT şubeleri arasındaki meta değiştokuşunun payına düştüğü hesaplarımızdan ortaya çıkmaktadır.

ÜÖT'lerin faaliyetleri sadece ekonomi alanında sınırlı kalmamaktadır. Her geçen gün, Uluslararası tekellerin ticari-politik örgütler olduğuna ilişkin yeni kanıtlar meydana çıkmaktadır. Bazı batılı ekonomi uzmanı da bunu itiraf etmektedir. G. Robertson şöyle yazıyor : "Bir ülkenin hükümeti tarafından alınan politik kararlar, bir tekelin ana şirketiyle dış ülkedeki şubesi arasındaki ilişkiler konusunda başka bir ülkeye ödev olarak yüklenmiş olabilir." Batının devletle bütünleşen tekel aygıtı, gelişen ülkeleri kapitalist yola sokmak üzere izlediği stratejisinde, genç ulusal devletler üzerinde kendi politik etkisini artırmak ve genişletmek için giderek daha da artan bir şekilde süper tekellerin uluslararası sisteminden yararlanmaktadır. Amerikan tekellerinin dış ülkelerdeki faaliyetlerini değerlendiren ABD Kongre belgelerinde şöyle denmektedir : "Esnek ekonomik ve mali bağımlılık, biçimsel-politik bağımlılıklar gibi aynı şekilde bağlayıcı olabilir."

x x x

ÜÖT'lerin dış ekonomik yayılmalarında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelere istila ve sömürü araçları olma rolü verilmiştir. Birleşmiş Milletler verilerine göre 60'lı yılların sonlarında, ÜÖT'lerin doğrudan dış yatırımlarının yaklaşık % 32 si üçüncü dünya ülkelerine yapılmış, bu süre içinde ABD tekelleri ülke ekonomisinin özellikle çok içlerine girmiştir.

Tüm dış ülkelere ilişkin faaliyetlerin yarısından fazlası, doğrudan yatırımlar biçiminde olmak üzere UÖT'lere aittir.

Batılı bir çok ekonomi uzmanı, UÖT'lerin üçüncü dünya ülkeleri ekonomilerine sermaye, çağdaş teknoloji ve yeni yönetim deneyimleri getirdiğini, tekellerin bu ülkelere "çağrıldığı"nı öne sürmektedir. Gerçekten de büyük, üretime yönelik bir potansiyele sahip olan UÖT'ler, gelişen ülkelerin ekonomik kalkınmasına yardımcı olabilirlerdi. Ancak faaliyetlerinin niteliği, ve en önemlisi -faaliyetlerinin etkileri ve edimsel sonuçları- bunun karşıtını göstermektedir. Tekeller, gelişen ülkelerde şubelerini açmakla, bir çok durumda bu ülkelerin ekonomik potansiyelinde bir yükselişin gerçekleşmesi için katkıda bulunmamaktadırlar. Birleşmiş Milletler verilerine göre tekeller, yüz olayın 50-60 ında ülkede varolan işletmeleri satın almışlardır. UÖT'lerin yabancı ve yerel sermaye arasında bir "ortaklık" biçimi olduğuna dair iddialar ise tamamen gerçek dışıdır. Örneğin Amerikan UÖT'lerinin faaliyetleri, ABD Kongre belgelerinde şöyle değerlendiriliyordu : "Şubelerin büyük çoğunluğu tümüyle ana şirketlere aittir, ve yerel firmaların elinden verimli alanlarda etkili olma olanakları alınmıştır. Ülkelerindeki bir dizi başta gelen sanayi kollarının faaliyetlerine katılma isteği duyarlarsa, Amerikan şirketlerinin hisse senetlerini satın almaya zorlanırlar. Bunu yapsalar dahi, kendi ülkelerinin politikası üzerinde söz sahibi olamazlar."

UÖT'lerin gelişen ülkelerdeki faaliyetlerinin ana doğrultusu, bu ülkelerdeki doğal kaynakların sömürülmesine yöneliktir. UÖT'ler tarafından ihraç edilen sermayenin yaklaşık üçte ikisi, yakın zamana kadar petrol ve tüketim sanayisine ve de tarım ekonomisine yatırılmıştır. Son yıllarda, üretim sanayisindeki, emeğin yoğun olduğu kollarına da giderek artan bir şekilde girildiği gözlenmektedir. UÖT'ler 1966 yılında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerin ekonomilerine yatırdığı sermayelerinin yaklaşık % 26 sını bu üretim kollarında top-

lamışlardır, 1970 de ise hemen hemen % 32 sini. Bunu izleyen yıllarda, UÖT yatırımlarının çok daha büyük bir bölümü, üretim sanayisine ayrılmıştır.

Ayrıca, tekeller için söz konusu olan, üçüncü dünya ülkelerinin sanayileşmesi değil, bu ülkelerdeki yıldan yıla uzmanlaşan ucuz iş gücünün giderek artan bir şekilde sömürülmesidir. Hindistan ekonomi uzmanı D.Lall şöyle yazıyor : "Birçok Amerikan elektronik, makine ve taşıt araçları tekellerinin, ücretlerin düşük olduğu ülkelere emek harcanmasını gerektiren montaj için yada işlenmek üzere tek tek parçalar ve bölümler göndermesi ve kendi ülkelerinde son şeklini almış hale getirilmek ya da başka devletlere satılmak üzere burada üretilen yarı mamülleri yeniden ihraç etmesi alışılmış işlerden olmuştur artık."

Dünyanın en büyük UÖT'lerinden biri olan, yaklaşık yarısı gelişen ülkelerde olmak üzere dış ülkelerde 50 şubesi bulunan General Motors, 1973 de kendi açıkladığı sayılardan kanıtlandığı gibi, 70'li yılların başlarında ABD'de geçerli ortalama ücretlerden, Arjantin'deki işçilere % 16, Brezilya'daki işçilere ise % 15 daha az ücret ödemiştir. Tekel, görünürde çok daha az ücret ödediği Asya ve Afrika ülkelerindeki şubeleri hakkında hiç bir açıklama yapmamıştır.

Yakın zamana kadar, dış sermaye tarafından denetlenen işletmelerin, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerin üretim alanında hangi yeri aldığına dair güvenilir genel hiç bir bilgi yoktu. Bu, kısmen gelişen ülkelerde ve de pek çok sanayi ülkesinde istatistiklerin bulunmamasından ileri geliyordu. Ancak yine de Birleşmiş Milletler tarafından toplanmış ve açıklanmış parça halinde resmi bilgiler vardır. Bu verilere göre örneğin, 70'li yılların eşiğinde Meksika'daki 100 en büyük işletmenin 56 sı yabancı tekellere aitti. Arjantin'deki sanayi üretiminin % 14 ü 33 yabancı şirketin payına düşüyordu. Brezilya'da en büyük 1000 işletmenin faaliyetlerinden yarı-

dan fazlasını yabancı firmalar denetliyordu. Ne yazık ki, Birleşmiş Milletler, Asya ve Afrika hakkında hiç bir bilgi vermemektedir. UÖT'lerin gelişen ülkelerdeki üretimin hangi bölümü üzerinde denetim kurduklarına dair batıda propagandası yapılan değerlendirmeler, kanımızca çok eksiktir. OECD'nin bir değerlendirmesine göre, 60'lı yılların ortalarında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerdeki toplam üretimin yaklaşık % 20 si yabancı şirketlerin işletmelerinde toplanmaktadır. Başka değerlendirmeler ise, üçüncü dünya üretim sanayisinin aşağı yukarı % 30 unun batılı ülkeler şirketlerince denetlendiğini öne sürmektedir.

Bizce yapılan tahmini hesaplar, 70'li yılların başında UÖT'lerin gelişen ülkelerdeki sanayi üretiminin en azından % 40 ını doğrudan denetlediğini göstermektedir. Esas olarak bu denetim, UÖT'lerin, tümüyle ulusal bir şirket haline gelmiş olan şubeleri ya da kendileri tarafından yönetilen firmalar üzerinden olmaktadır. 70'li yılların ortalarında bir dizi gelişen ülkede UÖT-Petrol şirketlerinin ulusallaştırılmasına karşın, görünürde UÖT'lerin payı hiç de azalmamıştır, çünkü petrol sanayisindeki konumun yitirilişi, üretim sanayisinde dış yatırımların hızlı bir şekilde artmasıyla "karşılanmıştır."

Batının ekonomi yazınında, üçüncü dünya ülkelerinin önemi azaldığından ve çok yakın bir gelecekte hiç kalmayacağından, UÖT'lerin dış ülkelerdeki faaliyetlerini giderek sanayice gelişmiş ülkelere çevirdiği savı propaganda edilmektedir. Ancak, yetkili ekonomi kurumlarının bir dizi varsayımları ve pek çok olgu bunun karşıtını kanıtlamaktadır. Örneğin Japon dış ticaret ve sanayi bakanlığının varsayımına göre, kapitalist ülkelerin üçüncü dünyadaki doğrudan yatırımlarının payı 1980 e kadar % 36 ya ve 1985 e kadar da % 38 e yükselecektir. 1 No.lu tablo, devletle bütünleşen tekelleşen sermayenin faaliyetlerini giderek artan bir şekilde gelişen ülkelerde yoğunlaştırdığını açıklamaktadır :

Tablo 1

ABD, JAPONYA VE FEDERAL ALMANYA UÖT'LERİNİN GELİŞEN ÜLKELER-
DEKİ DOĞRUDAN YATIRIMLARI (MİLYAR DOLAR)

	1971	1973	1974	1975
ABD	26.6	25.3	28.5	34.9
Japonya	2.2	5.3	6.8	8.7
Federal Almanya	6.2	9.7	10.8	12.3

Kaynaklar : "Survey of Current Business" Washington 1974, 1976
"Bundesanzeiger" Bonn 1974, 1975
"BMWi" Tokyo 1976

1971 den 1975 e kadar, ABD şirketlerinin gelişen ülkelere-
deki yatırımları üçte bir oranında, Federal Almanya tekelle-
rininki iki kat ve Japon tekellerinininki ise hemen hemen dört
kat artmıştır, resmi verilere göre Amerikan UÖT'lerinin 1975
deki toplam doğrudan dış yatırımlarında gelişen ülkelere dü-
şen pay % 26 yı, Federal Almanya tekellerinininki % 30 u ve
Japon tekellerinininki ise % 55 i bulmaktadır.

Batı Alman ve özellikle Japon UÖT'lerinin genç ulusal dev-
letler içindeki konumlarını çok hızlı bir şekilde genişlet-
meleri sonucunda, olasılıkla önümüzdeki yıllarda, tekeller
arası güçler dengesinde köklü değişikliklerin ortaya çıkma-
sı beklenmektedir. 70'li yılların sonlarında, Asya ülkele-
rinde en önemli yabancı yatırım sermayesi olarak Amerikan
değil Japon sermayesi sayılmaktadır artık.

Olgular, UÖT'lerin gelişen ülkelere nüfuz edişlerinde bir
azalmayı değil, tersine tekellerin buralardaki konumlarını
çok yönlü genişletme çabalarını ve bu ülkelerin ekonomileri
üzerinde denetim kurmak için emperyalistler arasında süregi-
den savaşta bir sertleşmeyi göstermektedir.

UÖT-şubelerinin tüketim sanayisine ve tarım ekonomisinin
belirli alanlarına girmesi, aşırı kârlar yanında ürünleri

tek el içi yollardan ihraç etmesi, ekonomik ve stratejik açıdan önemli hammadde dış kaynakları üzerinde güvenilir bir denetim kurma, bu denetimi genişletme ve hammaddelerin dünya pazarındaki dağıtımını emperyalizm yararına tekelleştirme çabaları tarafından yönlendirilmektedir. Amerikan maden UÖT'li Kennecott Copper Corporation'ın 1973 de ABD Kongresine gönderdiği bir yazısında şöyle denmektedir : "Dış ülkelerdeki şubeler, savaş ve bunalım zamanlarında ABD'ye gerekli hammaddelerin sürekli bir şekilde akışını sağlayacaktır. Ancak yabancı firmalar kazanç ve ihracata el atarlarsa, o zaman ABD dış ülkelerdeki hammaddelerin denetimini elinden çıkaracaktır, kâr ve ortaklık payından düşen kazanç akışının eksikliğini duyacaktır." Çağdaş yeni sömürgecilğin ekonomik ve politik hedefleri tam olarak formüle edilememektedir.

UÖT'ler gelişen ülkelerin dış ticaretinde, üretim alanından çok daha önemli bir yer tutmaktadırlar.

Tablo 2

ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNİN İHRACATI VE UÖT-ŞUBELERİNİN PAYI

	1966		1970	
	Milyar Dolar	%	Mily. Dol.	%
İhracat	37.3	100	52.3	100
UÖT-Şubeleri ürünlerinin ihracatı	13.5	36	22.5	43
UÖT-Şubelerinin kendi aralarındaki ihracatın tümü	10.0	27	16.5	31

Monthly Bulletin of Statistics, UN, New-York 1967, 1971 ve Implications of Multinational Corporations of World Trade, New-York 1973 e göre hesaplanmıştır.

Bu tabloda sıralanan sayılar büyük bir ihtiyatla hesaplanmıştır ve gelişen ülkeler dış ticaretinin UÖT'lerce tekelleştirilmesinin alt sınırı olarak ele alınabilir.

Bu ülkeler ihracatının tekellerin çıkarları doğrultusunda bağımlı hale getirilmesindeki ana özellik, metaların büyük bir bölümünün, UÖT'lerin diğer ülkelerdeki şubelerine gönderilmesidir. 70'li yılların başında bu tür ihracatlar, genç devletlerdeki ihracatın hemen hemen üçte birini tutuyordu ve bunun da, özellikle petrol, bakır, demir cevheri, boksit, kauçuk v.b. gibi en önemli metaları içerdiği görülmüştür. Sanayi üretimine olduğu gibi, genç ulusal devletlerin dış ticaretine de en yaygın bir şekilde nüfuz eden yine ABD tekelleridir. Amerikan resmi kaynaklarına göre, 1970 de Latin Amerika ülkeleri ihracatının yaklaşık % 36 sı, Asya (Japonya hariç) ve Afrika ülkeleri ihracatının da % 27 si ABD şirketlerinin şubeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD tekellerinin egemenliği, özellikle Afrika ve Asya'da hızla artmaktadır.

Üçüncü dünya ülkeleri ithalatının çok büyük bir bölümünü, UÖT-Şubelerinin kendi ana şirketlerinden getirttikleri metalar oluşturmaktadır, yani bu ithalat, uluslararası tekel sisteminin iç operasyonunu teşkil etmektedir. Bu durumu daha da açıklığa kavuşturmak için, 27 batı Alman UÖT'sinin Hindistan, Arjantin, Brezilya ve Meksika'ya yaptığı meta ihracatının yapısına bir göz atalım :

Tablo 3

27 BATI ALMAN UÖT'SİNİN İHRACAT KAPSAMI

	1966		1971	
	Milyon DM	%	Milyon DM	%
Toplam	1002	100.0	2409	100.0
Bunun içinden kendi şubelerine	440	43.9	1436	50.6
Kaynak : Auslandstaetigkeit der deutschen multinationalen Unternehmen, Hamburg 1975, S.54				

Federal Almanya'nın gelişen ülkelere yaptığı toplam ihracatın üçte biri, yukarıda adı geçen devletlerin payına düşmektedir. Batı Alman UÖT'lerinin kendi şubelerine meta göndermesi, görüldüğü gibi, sürümdeki ana yolu oluşturmaktadır. ABD, İngiltere ve diğer emperyalist devletlerin gelişen ülkelere yaptıkları ihracatın önemli bir bölümü benzer şekilde olmaktadır. UÖT-Şubeleri, genç devletlerin ithalatını ters yönde etkilemekte, coğrafi dağılımını, yapısını, fiyatları ve diğer meta teslim koşullarını ana şirketlerinin çıkarlarına bağımlı duruma getirmektedirler.

Know-How'ın, makinelerin, teknik donatımın ve üretime yön veren diğer ürünlerin ve de bir çok tüketim metalarının her geçen gün artan bir bölümü, gelişen ülkelere, bu ülkelerin ekonomisine zarar veren koşullar altında, UÖT-Şubeleri üzerinden sokulmaktadır. Bunun yanında, genç ulusal devletlere, fazladan da aşırı paralar ödetilerek eskimiş, batıda artık kullanılmayan teknoloji zorla dayatılmaktadır. UÖT'lerin gelişen ülkelere satın aldığı hammadde ve diğer ürünlere ödediği fiyatların ve bu ülkelere teslim ettikleri hazır ürün fiyatlarının, dış ticaret fiyatlarıyla artık yakından uzaktan ilgisi yoktur ve tekel için özel bir araç oluşturur ki, bunun yardımıyla UÖT'ler, bu ülkelerde el altından süper kârlar elde ederler.

Batılı bir çok ekonomi uzmanı, tekel içi ticaretindeki fiyatların, tekeller aracılığıyla bir yere kadar yasal yollardan kendi yararlarına değiştirilebileceğini ve bu fiyat değişikliği miktarının ve de tekellerce fiyatların kötüye kullanılmasının çok önemsiz olduğunu, hiç bir özel sorun teşkil etmediğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Ancak olgular, UÖT'lerin genellikle fiyatları yalnızca "değiştirmekle" kalmadığını, bağımsız ihracatçılar ve ithalatçılar arasında saptanacak olan bir fiyat düzeyinden bir kaç kat fazla (ya da yerine göre düşük) bir düzeyde saptadığını ve tuttuğunu kanıtlamaktadır. Bir Birleşmiş Milletler haberinde şöyle

denmektedir : "Ana şirketlerle çeşitli ülkelerde bulunan şubeleri arasındaki işlemlerde, metalar ve ödemeler için başına buyruk fiyat saptama konusu, faaliyet gösterdiği ülkelerde kendine özgü huzursuzluklar yaratan UÖT etkinliklerinin bir görünümünü oluşturmaktadır."

On yıllar boyunca ABD, İngiltere ve diğer emperyalist devletlerin Petrol-UÖT'leri, gelişen ülkelere ticari ilişkiler adı altında, bu ülkelerin yağmalanması anlamına gelen fiyatlarla petrol ihraç ettiler. Bugün UÖT-transfer fiyatları aracılığıyla petrol için uygulanan sömürü mekanizması ortadan kaldırılmıştır, ancak önemli bir çok hammadde -bakır, demir cevheri, diğer madenler, tropik tarım ürünleri ve diğerleri- tekeller tarafından, gizli bir sömürü demek olan fiyatlar ve koşullar altında ihraç edilmektedir.

Genç devletler, ana şirketlerden ithal edilen metalar için UÖT-Şubelerine aşırı fiyatlar ödeyerek büyük maddi zararlara uğramışlardır. Birleşmiş Milletler belgelerinde, tekellerin, genç ulusal devletlere kimyasal ürünler, radyo alıcıları, teknik donatım ve diğer metaları dünya pazarı fiyatlarından çok yüksek fiyatlarla sattıklarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Uzun yıllar boyunca şubeleri üzerinden bu tür yüksek fiyatlarla ilaç satan ve ithal eden ülkelerin yüz milyonlarca Dolar zarar etmesine yol açan Amerikan tekellerine karşı, 1975 yılında yedi gelişen ülke tarafından dava açılmıştır. UÖT'ler, sermayelerini bir kaç katına çıkarmaya yarayan genç ulusal devletlerdeki yatırımlarından kâr, faiz ve diğer ödemelerin yasal yollardan transferinde değişik yöntemlere başvurmaktadır. Bunun sonucu, gelişen ülkelere dışarıya sermaye akışı büyük bir hızla artmaktadır : 1965 yılında dışa sermaye akışı, tekeller tarafından ülkeye sokulan sermayenin 2.6 katı, 1970 de 3.2 ve 1973 de 3.8 katıdır.

Olgular, UÖT'lerin emperyalist devlet aygıtıyla uyum içinde, üçüncü dünya ülkelerinin dış ticaret ve ekonomilerinde-

ki konumlarını güçlendirdiklerini ve etkinliklerinin de, yeni sömürgeciliğin gitgide daha tehlikeli bir biçimi haline geldiğini her geçen gün daha açık bir şekilde göstermektedir.

Bir çok genç ulusal devletle UÖT'lerin çıkarları, ilkel olarak uzlaşmamaktadır. Aralarındaki savaş, ekonomi politikasının tüm ana sorunlarında, yani yatırımların koşul, yön ve genişliği, kazancın transfer ve dağılımı, fiyat politikası ve ticaret ortağının seçimi alanlarında sertleşmektedir.

Birleşmiş Milletler belgelerinde, 1960 dan 1974 e kadar 62 gelişen ülkede 875 yabancı şirketin ulusallaştırılması ya da bunlar üzerinde denetim kurulması olayı yer almaktadır. 70'li yıllarda ulusallaştırma hızı, 60'lı yıllara oranla iki kat artmıştır.

Son olaylar, emperyalistlerin tüm manevralarına karşın, genç ulusal devletlerin dünya ekonomisi içindeki konumlarını düzeltmek, gerçek ekonomik bağımsızlıklarını kazanmak ve toplumsal ilerlemelerini gerçekleştirmek için verdikleri savaşın, kaçınılmaz bir şekilde giderek çağdaş yeni sömürgeciliğin somut temsilcisi olan ULUSLARÖTESİ TEKELLERİN faaliyetlerine karşı yoğunlaşmakta olduğunu göstermektedir.

ORDU TEKEL BÜTÜNLEŞMESİ

MİLETTARİST KLIK'IN

GELİME ÖZELLİKLERİ

VE

ORDU YARDINEAŞMA KURUMU

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI